

ADVIES EXAMEN NEDERLANDS

Deel III: Data

Data: Antwoorden op open vragen

Oktober 2018, versie 1

NEDERLANDS NU!

&

SECTIEBESTUUR NEDERLANDS LEVENDE TALEN

INHOUDSOPGAVE

Inhoudsopgave	II
1. Verantwoording.....	9
DEEL 2: Alle Data per vraag.....	1
1. Vraag 1: Kritisch Lezen.....	3
1.1 Argumenten pro: Het belang van kritisch lezen:	3
1.2 Bedenkingen	3
1.3 Consequentie	5
1.4 Differentiatie.....	5
1.5 Huidige praktijk voldoet: SE.....	5
1.6 Leerlingkenmerken	5
1.7 Radicale doordinking	6
1.8 Status Quo CES voorziet hierin	6
1.9 Status Quo CES voorziet hierin, maar ..	6
1.10 Voorstel.....	6
1.11 Voorwaarde	7
1.12 Vragen naar verduidelijking.....	8
2. Vraag 2: Kritisch lezen: Interpreteren	9
2.1 Arg-Contra.....	9
2.2 Helemaal mee oneens	9
2.3 Arg-Pro	9
2.4 Bedenking	10
2.5 Consequentie	11
2.6 Differentiatie.....	11
2.7 Mee eens	11

2.8	Praktijk in SE.....	12
2.9	Probleem: Interpretatieverschillen.....	12
2.10	Probleem: Leerlingkenmerken.....	12
2.11	Radicale doordening	13
2.12	Status Quo.....	14
2.13	Voorstel.....	14
2.14	Voorwaarde	14
3.	Vraag 3: Kritisch lezen met voldoende achtergrondkennis.....	17
3.1	Argu-Contra.....	17
3.2	Bedenking	19
3.3	Consequentie	20
3.4	Differentiatie.....	20
3.5	Licht positief.....	21
3.6	Nuance	21
3.7	Ongelijkheid	21
3.8	Praktijk in SE.....	21
3.9	Radicale doordening	22
3.10	Voorstel.....	22
3.11	Voorwaarde	23
3.12	Niet mee oneens / niet mee eens.....	24
4.	Vraag 4: Tekstbegrip: Leg leerlingen teksten uit allerlei bronnen voor	25
4.1	Arg-Contra.....	25
4.2	Arg-Pro	26
4.3	Bedenking	26
4.4	Pas.....	26
4.5	Radicale doordening	27
4.6	Status quo	27

IV

4.7	Voorstel.....	27
4.8	Voorwaarde	28
5.	Vraag 5: Tekstbegrip: Leg leerlingen teksten van allerlei kwaliteit voor.....	29
5.1	Arg-Contra.....	29
5.2	Arg-Pro	32
5.3	Bedenking	32
5.4	Differentiatie.....	32
5.5	Gemengd.....	33
5.6	Pas.....	33
5.7	Status quo	33
5.8	Voorstel.....	33
5.9	Voorwaarde	34
6.	Vraag 6-7-8: Tekstbegrip: voeg literaire teksten toe aan de toetsing van tekstbegrip in het CSE.....	37
6.1	Arg-Contra.....	37
6.2	Arg-Pro	39
6.3	Bedenking	40
6.4	Consequentie	41
6.5	Differentiatie.....	41
6.6	Leerlingkenmerken	41
6.7	Niet in te delen	41
6.8	Nuance	42
6.9	Radicale doordinking	42
6.10	Steun	42
6.11	Voorstel.....	42
6.12	Voorwaarde	42
6.13	Vraag naar verduidelijking	43

7. Vraag 9: Toetsing van Schrijfvaardigheid in SE.....	45
Geen van deze teksten, maar... (licht hieronder toe).....	47
7.1 Arg-Contra.....	47
7.2 Arg-Pro zakelijk & creatief	47
7.3 Bedenking	47
7.4 Differentiatie.....	47
7.5 Niet in te delen	47
7.6 Status quo	47
7.7 Voorstel.....	48
8. Overige opmerkingen van respondenten die wel een keuze maakten.....	48
8.1 Voorstel.....	48
8.2 Arg-Contra.....	48
8.3 Arg-Contra Creatief.....	48
8.4 Arg-Contra vermenging van vaardigheden.....	49
8.5 Arg-Pro	49
8.6 Arg-Pro Creatief	49
8.7 Arg-Pro vermenging van vaardigheden	49
8.8 Arg-Pro zakelijk & creatief	50
8.9 Bedenking	50
8.10 Creatief als keuze.....	51
8.11 Differentiatie.....	51
8.12 Status quo	51
8.13 Voorstel.....	52
8.14 Voorwaarde	52
9. Vraag 12: Deelname aan Werkgroepen Schrijfvaardigheid in SE.....	53
10.Vraag 13 en 14: Toetsing van Schrijfvaardigheid in CSE (lange termijn)	55

11. Voorstellen en bedenkingen bij andere opties voor schrijfvaardigheidstoetsing in CSE	56
11.1 Alternatief: combi in 1 zitting	56
11.2 Arg-Con	57
11.3 Arg-Pro	57
11.4 Bedenking	58
11.5 Differentiatie	58
11.6 Geen van alle	58
11.7 Niet aan de orde	58
11.8 Radicaal	58
11.9 Status quo	58
11.10 Twijfel	58
11.11 Voorstel	59
11.12 Voorwaarde	60
11.13 Weet niet	60
11.14 Wens	60
12. Reacties op de optie om twee CSE zittingen voor Nederlands voor te stellen	60
12.1 Alternatief: combi in 1 zitting	60
12.2 Arg-Con	61
12.3 Arg-Pro	62
12.4 Bedenking	62
12.5 Radicaal	62
12.6 Twijfel	63
12.7 Voorstel	63
12.8 Voorwaarde	63
12.9 Vraag naar verduidelijking	64

13.Vraag 15: Toetsing van Schrijfvaardigheid en Leesvaardigheid in CSE geïntegreerd? (lange termijn).....	65
13.1 Alternatief: combi in 1 zitting	65
13.2 Arg-Con	65
13.3 Mee eens	66
13.4 Mee oneens	66
13.5 Niet mee oneens / niet mee eens.....	66
13.6 Arg-Pro	66
13.7 Bedenking	67
13.8 Differentiatie.....	67
13.9 Status quo	67
13.10 Voorstel.....	68
13.11 Voorwaarde	68
14.Vraag 16: Slotopmerkingen	71
14.1 Bedenking voor VMBO.....	71
14.2 Bedenking: lerarentekort.....	71
14.3 Behoeftonderzoek vervolgopleidingen.....	71
14.4 Centraliseren is niet de oplossing	71
14.5 CSE afschaffen.....	71
14.6 CSE alleen leesvaardigheid	72
14.7 CSE voldoet niet	72
14.8 Digitale geletterdheid in het examen	72
14.9 Digitale afnames zoals bij BB/KB	72
14.10 Examen vmbo: tevreden over status quo.....	72
14.11 Goed initiatief	72
14.12 Kijk naar recente inzichten leesvaardigheid	74
14.13 Leugenaars	74

VIII

14.14	Objectiviteit.....	74
14.15	Plaats van de komma voor 'en'	75
14.16	Probleem: correctiemodel	75
14.17	Radicaal.....	75
14.18	Taalkunde als onderwerp	75
14.19	Terug naar eindtermen	76
14.20	Toets luistervaardigheid (zie MBO) en betekenisvol	76
14.21	Toets meer argumentatieve vaardigheden (dan in 2018)	76
14.22	Toets poëzie in literatuurgeschiedenis in het examen	76
14.23	Twee toetsingen in CSE.....	76
14.24	Verlies aan autonomie	77
14.25	Verzwaring zeer gewenst.....	77
14.26	Voorstel.....	77
14.27	Voorstellen lastig voor BB/KB	77
14.28	Werkdruk	77
14.29	Werkgroepen in den lande moeten afstemmen!	77
14.30	Zet externe beoordelaars in.....	78

1. VERANTWOORDING

Dit rapport bevat de data van de kwesties aangedragen door ca 400 deelnemers aan de draagvlakpeiling t.b.v. het Advies Examens Nederlands. Het vragenlijstonderzoek vond in juni 2018 plaats, en is gerapporteerd in juli 2018 als Advies Examens Nederlands¹. Dat rapport bevatte de cijfermatige gegevens over de voorstellen die waren gebaseerd op drie deelstudies, gefinancierd door het College voor Toetsen en Examens². De vragenlijst bood deelnemers de gelegenheid antwoorden toe te lichten en voorstellen te doen. Van die gelegenheid maakten relatief veel deelnemers gebruik, mogelijk te zien als een teken dat het onderwerp erg leeft onder docenten Nederlands.

Deel I van het Advies examens Nederlands bevat een analyse van de draagvlak voor de voorstellen, Deel II bevat een analyse van de kwesties die respondenten aandroegen. Deel III, dit rapport, bevat de geordende toelichtingen die respondenten aanleverden, en vormen de data voor Deel II van het rapport.

Respondenten

Tussen 19 juni en 2 juli 2018 (twee weken) stond de vragenlijst open. Verspreiding van de vragenlijst gebeurde via gepersonaliseerde oproepen aan de leden van Levende Talen Nederlands (ruim 1100 adressen) en oproepen via de Facebookgroep *Leraar Nederlands* en de besloten Facebookgroep *Advies Examen Nederlands*. Na een week werd een reminder verstuurd naar de leden van Levende Talen, tegelijkertijd een bedankje aan de leden die al repondeerden.

Na een week was de respons 234, bij het afsluiten 572. 373 respondenten voltooiden de hele vragenlijst. Omdat de instructie bij de vragenlijst uitdrukkelijk vermeldde dat men vragen mocht overslaan, hebben we de grens bij voltooiing gelegd bij 26%, mits identificatiegegevens ingevuld waren. Het totaal aantal respondenten waarover we rapporteren bedraagt 407.

Van de respondenten gaf 73% aan lid te zijn van Levende Talen, 43% is op de een of andere manier betrokken bij (digitale) activiteiten van Nederlands Nu! Zij hadden vooral ervaring met examens vmbo (22%), havo (59%) en vwo (57%); mbo (3%) en ho (2%) was ver in de minderheid.

De achtergronden van de respondenten varieerden evenzeer: 88% is docent VO, 3% is docent MBO, 4% docent HBO, 2% lerarenopleider, 3% vakdidacticus, 4% onderzoeker, 3% in ruste, en 4% gaf aan (ook) op andere wijze bij het onderwijs

---

¹ *Advies Examens Nederlands. Utrecht; College voor Toetsen en Examens*

² *De Vries, M., & Brackmann, C. (2018). Advies Examen Nederlands Leesvaardigheid. Utrecht: College voor Toetsen en Examens.*

Schrijfvaardigheid in het centraal schriftelijk examen Nederlands (2018). Utrecht: College voor Toetsen en Examens.

Van der Westen, W. (2018). Een kijkje over de schutting. Wensen vanuit het vervolgonderwijs voor het nieuwe curriculum Nederlands p.o.-v.o. Utrecht: College voor Toetsen en Examens.

betrokken te zijn, variërend van schoolleider tot schoolboekauteur. In de beknopte rapportage in dit document hebben we uitsluitend de data van de vmbo-, havo- en vwo-docenten geanalyseerd die ervaring hadden met de huidige examens en de groep van vakdidactici/lerarenopleiders.

Verwerking

De open antwoorden werden eenmalig gecodeerd om een eerste classificatie van responses te geven. Die indeling was vooral gebaseerd op de posities die de antwoorden innamen ten opzichte van de voorstellen die in het Advies werden beschreven: argumenten (voor en tegen), bedenkingen, voorstellen, voorwaarden etc. Alle antwoorden, zo geclassificeerd, vormen het overgrote deel van deze rapportage. Zij bieden inzicht in de discussie die de voorstellen begeleiden.

Rapportage: Kwesties

Op basis van die tabellen en classificaties per vraag stelden twee anderen korte overzichten op van Kwesties: de meest voorkomende bespreekpunten over de vragen over de toetsing van tekstbegrip (in de vragenlijst vraag 1-8) in het Centraal Schriftelijk Examen en over de toetsing van schrijfvaardigheid in het Schoolexamen (vraag 9-11) en mogelijke toekomstbeelden van de toetsing van schrijfvaardigheid in het Centraal Schriftelijke Examen (vraag 13-15). Het verslag over deze Kwesties is beschikbaar als deel II van het Advies Examens Nederlands.

Rapportage: Antwoorden op open vragen: deel III Advies

Dit rapport bevat de geordende set van toelichtingen die respondenten konden geven op hun antwoorden in de vragenlijst.

DEEL 2: ALLE DATA PER VRAAG

1. VRAAG 1: KRITISCH LEZEN

Van de 404 respondenten maken er 43 gebruik van de mogelijkheid een opmerking toe te voegen aan hun antwoord op vraag 1.

Tabel 1 Complexe informatietaken: kritisch lezen . Vraag 1. Het is wenselijk leerlingen zulke taken voor te leggen in het Centraal Schriftelijk Examen: informatie zoeken etc. tot en synthetiseren

	1	2	3	4	5	6	
Geen opmerking	3	17	13	179	147	2	361
Arg-Pro	0	0	0	0	3	0	3
Bedenking	2	0	2	5	1	0	10
Consequentie	0	0	0	1	0	0	1
Differentiatie	0	0	0	4	4	0	8
Praktijk in SE	0	1	0	0	0	0	1
Probleem: Leerlingkenmerken	0	0	0	0	2	0	2
Radicale doordenking	1	1	0	0	0	0	2
Status Quo	0	0	0	1	1	0	2
Status quo, maar correctiemodel	0	0	0	1	0	0	1
Voorstel	1	1	2	1	1	0	6
Voorwaarde	0	0	1	3	2	0	6
Vragen naar verduidelijking	0	0	1	0	0	0	1
Totaal	7	20	19	195	161	2	404

Noot: 1: Helemaal mee oneens; 5: Helemaal mee eens; 6: geen mening

1.1 Argumenten pro: Het belang van kritisch lezen:

Helemaal mee eens:

Dit zijn nuttige onderzoeksvaardigheden met het oog op vervolgstudie in HBO of WO.”

Bronnen kennen en deze op hun waarde in kunnen schatten.

“ Juist in deze tijd van nep-nieuws en ongefundeerde oneliners is het kritisch lezen belangrijk.”

1.2 Bedenkingen

Helemaal mee eens

Ik ben het er zeker mee eens. Het lijkt me alleen lastig om hier een algemeenheid aan te koppelen die past bij de verschillende typen leerlingen in de verschillende regio's in Nederland.

Helemaal mee oneens

De context(loosheid) van een CSE staat haaks op de authenticiteit.

Ik vind dit onderdeel veel te groot om in één sessie van drie uur af te nemen. Soms moet je even iets laten bezinken en daarvoor is geen tijd in een examenzitting. Verder vind ik dat we veel te veel waarde hechten aan krantenteksten die in principe bedoeld zijn voor één dag. Het gaat duidelijk niet om wetenschappelijk verantwoorde teksten. Ik zie dit wel als een schoolexamen waarin je een langere aanloop kunt nemen en meerdere teksten kunt beschouwen.

Mee eens

Beide opties genoemd onder 1 en 2 zou ook goed getoetst kunnen worden in de schoolexamens.

Bij het eerste punt heb ik niet Helemaal mee eens gekozen omdat in de laatste zin staat dat het essentieel is dat het gaat over de gehele tekst. Als het gaat om bijvoorbeeld informatie zoeken en selecteren denk ik dat het niet per se belangrijk is dat de gehele tekst goed overzien wordt. Bij vraag 2 heb niet helemaal mee eens gekozen omdat ik een dergelijke taak wel heel belangrijk vindt maar de achtergrondkennis verschilt heel erg. De leerling met denk ik leren om bijvoorbeeld op ene tekst waar hij/zij te weinig achtergrondkennis voor heeft om deze goed te begrijpen, dat inzien en de handvatten hebben om die kennis op te zoeken. Oftewel, kunnen reflecteren op en vervolgens zo handelen dat de tekst begrepen wordt.

Het probleem bij deze onderdelen zit 'm in het nakijken/nakijkmodel, met name als het gaat om open vragen. Bij dit soort vragen zijn vaak meerdere interpretaties mogelijk. Of een antwoord van een leerling goed is, hangt vaak af van die argumentatie. Het nakijkmodel geeft echter meestal maar 1 of 2 antwoordopties. Dit is een van de redenen waarom ik zelf nooit boven een 9 uitkom bij het CE 5-havo. Een antwoord is eigenlijk wel aanvaardbaar of een redenering is logisch, maar hij staat niet in het antwoordmodel, dus is het antwoord niet goed.

Vraag 1 omschrijft te veel tegelijk. Het klinkt als: taken waarbij leerlingen alles moeten kunnen. Ik vind wel dat leerlingen deze dingen moeten kunnen, maar ik overzie niet voor welke taken ik stem als ik: helemaal mee eens zeg.

Wees verschrikkelijk op je hoede bij interpretaties en realiseer je dat zelfs beroepslezers van mening verschillen.

Niet mee oneens / niet mee eens

Bij stelling 1 vind ik dat er te veel wordt vermeld om nog een duidelijk beeld te krijgen van de manier waarop dit getoetst zou kunnen worden. Gaat het bijv om schriftelijke of mondelinge communicatie? Is het selecteren en zoeken een activiteit die tijdens het examen zou moeten plaatsvinden?

Niet mee oneens / niet mee eens

Bij vraag 1 kan ik geen keuze maken: het is wenselijk dat leerlingen dit kunnen, maar dat geldt voor veel meer vakken dan alleen het schoolvak Nederlands.

1.3 Consequentie

Een en ander vergt op onderdelen een heel andere voorbereiding op het examen

1.4 Differentiatie

Helemaal mee eens

Groot verschil vmbo vwo.

Voor de vwo-leerlingen in hogere mate dan voor de niveaus daaronder.

Voor leerlingen die BBL doen erg lastig, voor KBL-leerlingen wel mogelijk.

Wellicht is het zinvol hier een onderscheid aan te brengen tussen vwo en havo. Voor havo-leerlingen zou een aanwijzing in de vraagstelling kunnen helpen.

Mee eens

Bij vraag 1: vooral voor vwo relevant, voor havo vind ik het minder relevant.

E.e.a. hangt ook af van het niveau waarop getoetst moet worden.

Voor vwo en in mindere mate voor havo.

Wel bij havo en vwo niet vmbo.

1.5 Huidige praktijk voldoet: SE

Mee oneens

Met deze onderdelen laten wij leerlingen intensief kennis maken middels het aanleggen van een docu-map als voorbereiding voor pta discussie (kan natuurlijk ook voor schrijven). Zij moeten op bovengenoemde taken expliciet reageren en reflecteren. Overbodig om dit ook nog eens in het CE te toetsen (ik vind toetsing van achtergrondkennis ook niet eerlijk t.a.v. leerlingen met een andere (vaak culturele) achtergrond.

1.6 Leerlingkenmerken

Helemaal mee eens

Voor leerlingen, cursisten, deelnemers met een anderstalig achtergrond kan dit erg lastig zijn.

Wel dient rekening te worden gehouden met leerlingen met een niet-Nederlandse achtergrond of leerlingen die later naar Nederland zijn gekomen

1.7 Radicale doordenking

Helemaal mee oneens

Het is eerst noodzakelijk het schoolvak zelf tegen het licht te houden en ons af te vragen wat hoe het in de toekomst eruit moet zien. Nu is het niets meer dan taalvaardigheidsonderwijs, dat dodelijk saai is voor onze leerlingen. Het is niet voor niets dat veel collega's veel films laten zien.

Mee oneens

Het huidige examen toetst geen behandelde stof. Ik zal het nog maar eens herhalen. En het heeft weinig met het vak Nederlands te maken, dat examen. Deze vragen zijn voor mij om verschillende redenen nauwelijks te beantwoorden, omdat de vraagstelling uitgaat van de status quo. Mij gaat het om een echte en inhoudelijke verandering, geen cosmetische.

1.8 Status Quo CES voorziet hierin

Helemaal mee eens

Volgens mij worden deze vaardigheden reeds bevraagd in het CE.

Mee eens

Naar mijn idee worden deze vaardigheden in de huidige examens al getoetst. Hoofdgedachtevragen krijgen (terecht) veel gewicht.

1.9 Status Quo CES voorziet hierin, maar ..

Mee eens

Ik ervaar meestal het zo dat ik de betreffende vragen bij het examen Nederlands prima vind, maar het correctiemodel onwerkbaar/onhandig i.c. dubbelzinnig geformuleerd. En de instructie voor de kandidaat is vaak onduidelijk bij open vragen: het is dan niet precies duidelijk wat de kandidaat nu precies moet noteren, wat wil de vragenmaker nu precies weten.

1.10 Voorstel

Helemaal mee eens

Kan ook in schrijfvaardigheid getoetst worden, middels syntheseseteksten.

Helemaal mee oneens

Deze taken moeten de leerlingen kunnen. Die kun je absoluut niet in een schriftelijk examen met vragen toetsen. Juist bij deze taken is altijd discussie en dat is goed, maar dan moet daar de ruimte voor zijn. Een andere vorm past beter bij wat je wilt toetsen: een essay schrijven over een aantal teksten of een gesprek erover voeren.

Mee eens

Bij vraag 1: satellietteksten zijn vaak fragmenten. Wat mij betreft mogen die blijven, zodat naar verbanden gevraagd kan worden met de hoofdtekst

Mee oneens

Nederlands heeft een breed scala aan onderdelen. Net een onderdeel dat leerlingen moeilijk aan te leren is, maakt 50% uit van hun eindcijfer. Waarom niet een combinatie met een stijl- en spellingtoets?

Niet mee oneens / niet mee eens

Ik zou liever een ander CSE willen, bijvoorbeeld een klein deel spelling en een deel literatuurgeschiedenis. Dat is leerbaar, dus dan kunnen leerlingen ook voor Nederlands een tien halen. Bovendien vind ik die onderdelen ook erg belangrijk. Het zou zelfs mogelijk zijn, tekstbegrip in een literatuurtekst te verwerken.

Niet mee oneens / niet mee eens

Taken als bedoeld bij 1 kunnen ook op deeltteksten uitgevoerd worden.

*1.11 Voorwaarde**Helemaal mee eens*

Bij vraag 1 denk ik aan zakelijke teksten en bij vraag 2 denk ik aan fictie.

Eens met bovengenoemde aspecten, maar deze wel toetsen d.m.v. meerkeuzevragen om discussie te voorkomen.

Mee eens

Informatie niet via internet opzoeken. Alleen op papier.

Klinkt heel mooi, maar het schort vaak aan de uitvoering. Ik vind de vragen die over teksten gesteld worden in leerboeken en examens vaak onbegrijpelijk en dubbelzinnig. De opstellers hebben heel / vaak last van tunnelvisie: ze hebben een gewenst antwoord in hun hoofd en onvoldoende fantasie om alternatieven in overweging te nemen.

Taken 1+2 mits niet geïsoleerd als vragen maar ingebed in een grotere, betekenisvolle context/opdracht

Niet mee oneens / niet mee eens

Natuurlijk moet een leerling een tekst kunnen begrijpen, interpreteren etc. en dit kan in het CSE getoetst worden, maar het is ook belangrijk dat de onderwerpen (enigszins) aanspreken en dat leerlingen kennis hebben over de onderwerpen. Een tekst die mij niet boeit, lees ik niet. Leerlingen hebben deze keus niet.

1.12 Vragen naar verduidelijking

Niet mee oneens / niet mee eens

Vragen ter overweging:

- moet het altijd om een gehele tekst gaan?
- meer variatie in teksttypen?
- aansluiting bij interesse van doelgroep?

2. VRAAG 2: KRITISCH LEZEN: INTERPRETEREN

Van de 404 respondenten maakten er 56 gebruik van de mogelijkheid een opmerking toe te voegen aan hun antwoord op vraag 2.

*Tabel 2. Interpreteren als complexe vaardigheid:
Het is wenselijk zulke taken aan leerlingen voor te leggen in het Centraal Schriftelijk Examen*

	1	2	3	4	5	Totaal
Geen opmerking	7	32	25	156	127	347
Arg-Contra	1	0	0	0	0	1
Arg-Pro	0	0	0	2	0	2
Bedenking	1	4	3	3	2	13
Consequentie	0	0	0	2	0	2
Differentiatie	0	1	8	4	0	13
Praktijk in SE	0	1	0	0	0	1
Interpretatieverschillen	0	0	0	1	0	1
Leerlingenmerken	0	1	4	1	1	7
Radicale doordinking	1	1	0	0	0	2
Status Quo	0	0	0	2	0	2
Voorstel	1	2	0	0	1	4
Voorwaarde	0	0	2	4	3	9
Totaal	11	42	42	175	134	404

Noot: 1: Helemaal mee oneens; 5: Helemaal mee eens

2.1 Arg-Contra

2.2 Helemaal mee oneens

Het toetsen van kennis van de wereld (achtergrondkennis?) is onwenselijk en zelfs onmogelijk in het CSE

2.3 Arg-Pro

Mee eens

“Ik kan me voorstellen dat deze vaardigheden steeds belangrijker worden in een wereld waarin beeltaal de verbale taal aan het voorbijstreven is. Belangrijke vaardigheid bijvoorbeeld voor het onthullen van nep-nieuws. Het probleem zit 'm in de voorkennis: is dat eerlijk? Bevoordeel je niet een groep leerlingen uit milieus waar dergelijke voorkennis breed voorhanden is? Mogelijke oplossing: maak van die voorkennis ook een examenonderdeel: het bestuderen van lesmateriaal / bronnen die de benodigde voorkennis aanreiken.”

“Eerlijk gezegd vind ik het lastig om hier iets over te zeggen. Het is me nog wat abstract, eerlijk gezegd. Ik zou wel willen dat achtergrondkennis wordt meegenomen: hoe meer je gelezen/journaal gekeken hebt etc., hoe beter je kunt scoren.

2.4 Bedenking

Mee eens

Achtergrondkennis, historisch besef verschillen per leerling en zijn nogal eens zo goed als afwezig. Toch zou dit in een (deel van het) examen thematisch getoetst kunnen worden.

Bij vraag 2 heb niet helemaal mee eens gekozen omdat ik een dergelijke taak wel heel belangrijk vindt maar de achtergrondkennis verschilt heel erg. De leerling met denk ik leren om bijvoorbeeld op ene tekst waar hij/zij te weinig achtergrondkennis voor heeft om deze goed te begrijpen, dat inzien en de handvatten hebben om die kennis op te zoeken. Oftewel, kunnen reflecteren op en vervolgens zo handelen dat de tekst begrepen wordt.

Ik ben het er zeker mee eens. Het lijkt me alleen lastig om hier een algemeenheid aan te koppelen die past bij de verschillende typen leerlingen in de verschillende regio's in Nederland

Helemaal mee oneens

Ad 2. (Achtergrond)kennis zal meer en meer uiteenlopen. Dergelijke taken in het CSE vergroten de uitsluiting die er nu al is in het vo.

Helemaal mee eens

Beeldspraak, metafoor, ironie en hyperbool zijn naar mijn ervaring vaak moeilijk voor leerlingen. Ze hebben de betekenis hiervan niet altijd (meteen) door.

Hoe zorg je voor een eenduidig correctiemodel? Vaker een beroep doen op 3.3? Is dat wenselijk?

Niet mee oneens / niet mee eens

Beide opties genoemd onder 1 en 2 zou ook goed getoetst kunnen worden in de schoolexamens.

Interpreteren kan voor iedereen anders zijn vanwege 'eigen kennis van de wereld'. Om hier multiple/choice vragen bij de bedenken, lijkt me niet verstandig. Misschien wel een open opdracht.

Dit is lastig objectief te toetsen

Mee oneens

Hoewel het idee aantrekkelijk is, het is immers een natuurlijke manier van lezen, ik lees en voeg iets aan kennis over een bepaald onderwerp waar ik al iets van weet, komt hier de validiteit in het geding.

Ik ben bang dat we bij het toetsen van algemene kennis te veel buiten ons vakgebied gaan. Krijgt iedere leerling dan een gelijke kans, of heeft de maatschappelijk betrokken leerling een voorsprong.

Je toetst dan niet meer de leesvaardigheid, maar de algemene ontwikkeling.

Wanneer achtergrondkennis wordt bevestigd, krijg je toetsen die voor sommige leerlingen makkelijker worden dan voor andere leerlingen. Dat lijkt mij niet eerlijk en dat is dus onwenselijk.

2.5 Consequentie

Mee eens

Dit betekent volgens mij dat er voor het eindexamen Nederlands ook wat documentatiemateriaal moet worden voorbereid, een beetje zoals dat bij geschiedenis gebeurt.

Een en ander vergt op onderdelen een heel andere voorbereiding op het examen

2.6 Differentiatie

Niet mee oneens / niet mee eens

Bij vraag 2 zou ik graag een differentiatie willen zien naar niveau. Geldt dit ook voor het vmbo: bbl, kbl, gtl?

Dat vind ik niet voor alle opleidingsniveaus geschikt. VWO meer dan havo.

De tweede taak is voor bepaalde niveaus te complex.

Dit hangt van het niveau van de leerling af hoe diep je op bepaalde onderwerpen in kunt gaan.

Dit is afhankelijk van het niveau waarop de leerling examen doet: van een VWO-leerling mag, móét zelfs, meer verwacht worden dan van een leerling die op VMBO- of MBO-niveau examen doet.

E.e.a. hangt ook af van het niveau waarop getoets moet worden.

Groot verschil vmbo vwo

Vraag 2: ligt aan het niveau; bij het vmbo is dit minder van toepassing, bij havo/vwo juist weer wel.

2.7 Mee eens

Dit zijn belangrijke vaardigheden voor het vwo, ook wel voor havo, voor vmbo minder. Met name de tweede vraag: kijk per niveau.

Voor de vwo-leerlingen in hogere mate dan voor de niveaus daaronder.

Voor leerlingen die BBL doen erg lastig, voor KBL-leerlingen wel mogelijk.

Wellicht is het zinvol hier een onderscheid aan te brengen tussen vwo en havo. Voor havo-leerlingen zou een aanwijzing in de vraagstelling kunnen helpen.

Mee oneens

uw advies heeft betrekking op alle examens Nederlands in VO. Voor de examens in het VMBO is het interpretatie van de tekst beperkter mogelijk. Een al te grote aanspraak op achtergrondkennis, beeldspraak en impliciete verbanden is niet realistisch en niet wenselijk voor dat onderwijsniveau

2.8 Praktijk in SE

Mee oneens

Met deze onderdelen laten wij leerlingen intensief kennis maken middels het aanleggen van een docu-map als voorbereiding voor pta discussie (kan natuurlijk ook voor schrijven). Zij moeten op bovengenoemde taken expliciet reageren en reflecteren. Overbodig om dit ook nog eens in het CE te toetsen (ik vind toetsing van achtergrondkennis ook niet eerlijk t.a.v. leerlingen met een andere (vaak culturele) achtergrond.

2.9 Probleem: Interpretatieverschillen

Mee eens

Het is zeker belangrijk dat leerlingen tussen de regels kunnen doorlezen, dat ze beeldspraak herkennen, dat ze de totale strekking van teksten doorzien en teksten met elkaar kunnen vergelijken. MAAR: geen twee mensen lezen hetzelfde in een tekst. De aanname bij dit examen is dat dit althans m.b.t. dit examen wel zo is. Arbitraire vraagstelling in de afgelopen examens doet afbreuk aan de statuur van het examen. Er zijn zeer veel missers gemaakt de afgelopen jaren, er zijn rammelende antwoordmodellen en talloze aanvullingen op het correctiemodel, er zijn belachelijk lage gemiddelden en dit alles heeft het draagvlak voor dit examen hevig ondermijnd. Ook bij docenten. Het moet anders en beter en vooral de belabberde toetsing van argumentatieve vaardigheden moet van de baan. (Wie is die 'kritische lezer' bij het CvTE toch...?). Ik denk dus dit examen in de huidige vorm moet ophouden te bestaan.

2.10 Probleem: Leerlingkenmerken

Niet mee oneens / niet mee eens

Dit lijkt me heel goed, maar redelijk onmogelijk voor leerlingen die uit een anderstalige achtergrond komen.

Het lijkt mij dat met name bij de tweede stelling leerlingen met een minder talige thuissituatie op grote achterstand staan ten opzichte van degenen die wel in taalrijke omgeving opgroeien. Onderwijs kan die verschillen maar deels gladstrijken.

Ik geef les op een vso, waar onder andere leerlingen met een vorm van autisme zitten. Tussen de regels kunnen lezen is voor deze doelgroep erg lastig. Ik begrijp wel dat dit op een bepaald niveau, ongeacht beperking, wordt verwacht van een leerling.

Ik heb gemerkt dat deze veronderstelde voorkennis bij veel van mijn leerlingen niet aanwezig is. Zij hebben anderstalige ouders en/of verblijven nog maar kort in Nederland. Ook zijn er in het kader van passend onderwijs steeds meer leerlingen die problemen hebben om "tussen de regels" te lezen, zij ontberen de hersenstructuren hiervoor. Ik zou me kunnen vinden in een verplichting hiervan in het SE, waarbij de eigen leerkracht bij deze leerlingen kan bijsturen.

Helemaal mee eens

Helaas wordt beeldspraak vaak toegepast en dit is voor de vele leerlingen met bijvoorbeeld ASS niet te doen.

Mee eens

Toelichting vr 2: Hoewel ik inzie dat achtergrondkennis en bijv. kennis van beeldspraak van belang is, moet de nadruk bij toetsen daar minder op liggen dan op genoemde elementen bij vraag 1. De vele leerlingen die een andere thuistaal spreken en uit laaggeletterde milieus komen, kunnen op grond van deze informatie achtergesteld worden. Daarmee beweer ik niet dat je alles wat riekt naar achtergrondkennis en specifieke kennis van de Nederlandse taal (zoals beeldspraak) moet weglaten, maar wel met mate.

Mee oneens

Vanuit mijn rol als docent in 4 vmbo-tl: er zijn veel leerlingen die nog niet zo lang in Nederland wonen, voor wie dit heel lastig is. Ook voor leerlingen met autisme is dit lastiger: het staat er toch niet?

2.11 Radicale doordenking

Mee oneens

Het huidige examen toetst geen behandelde stof. Ik zal het nog maar eens herhalen. En het heeft weinig met het vak Nederlands te maken, dat examen. Deze vragen zijn voor mij om verschillende redenen nauwelijks te beantwoorden, omdat de vraagstelling uitgaat van de status quo. Mij gaat het om een echte en inhoudelijke verandering, geen cosmetische.

Helemaal mee oneens

Het is eerst noodzakelijk het schoolvak zelf tegen het licht te houden en ons af te vragen wat hoe het in de toekomst eruit moet zien. Nu is het niets meer dan taalvaardig-

heidsonderwijs, dat dodelijk saai is voor onze leerlingen. Het is niet voor niets dat veel collega's veel films laten zien.

2.12 Status Quo

Mee eens

Het CSE bevat al dergelijke taken, met name die genoemd bij vraag 2.

Ik ervaar meestal het zo dat ik de betreffende vragen bij het examen Nederlands prima vind, maar het correctiemodel onwerkbaar/onhandig i.c. dubbelzinnig geformuleerd

En de instructie voor de kandidaat is vaak onduidelijk bij open vragen: het is dan niet precies duidelijk wat de kandidaat nu precies moet noteren, wat wil de vragenmaker nu precies weten.

2.13 Voorstel

Mee oneens

Bij vraag 2: het is zeker relevant, maar lijkt me meer iets voor het schoolexamen. Want welke achtergrondkennis mag je verwachten? Het leidt al snel tot ongelijkheid in kansen. Op schoolniveau kun je dit personaliseren, waardoor iedereen een gelijke kans heeft. Je zou het daartoe in de eindtermen kunnen opnemen.

Beeldspraak begrijpen mag wat mij betreft wel in het CE, al ligt dit altijd lastig bij autistische leerlingen.

Vr 2 vind ik meer onderwerp voor SE. Nakijken van dit soort vragen geeft teveel interpretatieproblemen, denk ik.

Helemaal mee oneens

Deze taken moeten de leerlingen kunnen. Die kun je absoluut niet in een schriftelijk examen met vragen toetsen. Juist bij deze taken is altijd discussie en dat is goed, maar dan moet daar de ruimte voor zijn. Een andere vorm past beter bij wat je wilt toetsen: een essay schrijven over een aantal teksten of een gesprek erover voeren.

Helemaal mee eens

Kan ook in schrijfvaardigheid getoetst worden, middels syntheseseteksten.

2.14 Voorwaarde

Helemaal mee eens

Bij vraag 1 denk ik aan zakelijke teksten en bij vraag 2 denk ik aan fictie.

Eens met bovengenoemde aspecten, maar deze wel toetsen d.m.v. meerkeuzevragen om discussie te voorkomen.

Mits die achtergrondkennis vakgerelateerde kennis betreft, bijvoorbeeld op het gebied van ironie, sarcasme, understatement, etc. Als hier bedoeld wordt op achtergrondkennis in het algemeen dan ben ik daarvan geen voorstander.

Mee eens

Bij vraag 2: vraag dan wel expliciet naar die beeldspraak of impliciete verbanden zodat hierover geen verwarring ontstaat.

Dan moeten het wel onderwerpen zijn waar de leerlingen voldoende achtergrondkennis van hebben.

Het zou fijn zijn als thema's werden vrijgegeven, zodat de 2e omschreven taak geen algemene kennistest wordt, maar leerlingen hun achtergrondkennis kunnen bijspijkeren.

Klinkt heel mooi, maar het schort vaak aan de uitvoering. Ik vind de vragen die over teksten gesteld worden in leerboeken en examens vaak onbegrijpelijk en dubbelzinnig. De opstellers hebben heel vaak last van tunnelvisie: ze hebben een gewenst antwoord in hun hoofd en onvoldoende fantasie om alternatieven in overweging te nemen.

Niet mee oneens / niet mee eens

Er moet dan wel heel duidelijk zijn welke achtergrondkennis leerlingen moeten hebben en hoe ze op zulke vragen kunnen worden voorbereid.

Het zou mooi zijn als deze taken gerealiseerd kunnen worden in een CE, maar dan moet een leerling in de voorbereidende fase op het CE wel al gericht met het onderwerp bezig zijn. In de huidige situatie krijgt een leerling teksten voorgeschoteld die in de beschikbare tijd niet echt volledig begrepen kunnen worden.

3. VRAAG 3: KRITISCH LEZEN MET VOLDOENDE ACHTERGRONDKENNIS

Van de 392 respondenten maken er 75 gebruik van de mogelijkheid een opmerking toe te voegen aan hun antwoord op vraag 3.

Tabel 3. Het is wenselijk om een deel van het Centraal Schriftelijk Examen te laten bestaan uit het lezen en reageren op teksten over een onderwerp waarover de leerling vooraf kennis heeft kunnen vergaren

	1	2	3	4	5	6	Totaal
Geen opmerking	20	33	41	127	92	4	317
Argu-contra	4	9	1	0	0	0	14
Argu-Pro	0	0	0	3	9	0	12
Bedenking	1	1	1	3	0	0	6
Consequentie	0	0	0	1	0	0	1
Differentiatie	1	1	1	2	0	0	5
Licht positief	0	0	2	0	0	0	2
Nuance	0	0	0	1	0	0	1
Ongelijkheid	1	2	1	0	0	0	4
Praktijk in SE	0	1	0	0	0	0	1
Radicale doordenking	1	0	0	0	0	0	1
Voorstel	0	4	3	7	4	0	18
Voorwaarde	0	0	3	5	2	0	10
Totaal	28	51	52	149	107	4	392

Noot: 1: Helemaal mee oneens; 5: Helemaal mee eens; 6:geen mening

3.1 Argu-Contra

Helemaal mee oneens

Deze aanpak is geëigend als er kennis getoetst moet worden zoals bij Filosofie, maar niet bij de toetsing van een vaardigheid, in dit geval Lezen. Het huidige CSE kiest teksten met onderwerpen van maatschappelijke aard waarover alle leerlingen in principe even veel of weinig voorkennis hebben. Er is geen reden om in deze werkwijze verandering te brengen. Daarnaast zou een aanpak als hierboven beschreven een (te) sterke terugslag hebben op de inhoud van het onderwijsaanbod Nederlands in de bovenbouw van havo en vwo. Zeker wanneer, zoals sommigen willen, de examenonderwerpen op het gebied van taal- en letterkunde zouden liggen. Het examen toetst dan, zoals al aangegeven, geen leesvaardigheid meer, maar kennis over taal of literatuur.

De keuze van onderwerpen vereist heel veel aandacht. Het zoeken van geschikte teksten is nu al een lastige klus. Laat staan het zoeken van teksten over een gericht onderwerp. Daarnaast geldt dat niet alle leerlingen dan dezelfde kansen krijgen. Wanneer je zoiets wil toetsen dan moet je het verankeren in een schoolexamen.

Niet doen. Dat is vragen om willekeur in de examinering.

Past niet bij ons vak, prima voor tehatex etc

Door met actuele teksten oefenen in de lessen is er vaak al een link met de onderwerpen. Wanneer de onderwerpen vooraf bekend zijn gemaakt wordt er wellicht te veel ingezoomd op alleen die onderwerpen (en dus geen brede algemene kennis meegegeven).

Mee oneens

Het vreemde is dat hiermee het tegenovergestelde wordt bereikt van wat een examen beoogt: een vaardigheid meten. Teaching to the test zal juist toenemen, en er wordt onderscheid gegenereerd tussen leerlingen die zich grondig voorbereiden en zij die dat niet gedaan hebben.

Tekstbegrip gaat niet over een onderwerp dat je al kent. Het moet juist gaan over iets wat je ter plekke leest en verwerkt. Inhoudelijke kennis over een onderwerp doe je op omdat je hier interesse voor hebt, lijkt me en zou ik niet willen toetsen in een examen Nederlands. Wel bij literatuur, dat zou kunnen maar absoluut niet bij zakelijke teksten.

Dan wordt het nog meer een kunstje. Ik vind het belangrijk dat leerlingen zich met diverse teksten voorbereiden

De huidige documentatieopdracht in het PTA kan hiervoor worden ingezet.

Als je dit doet, ga je volgens mij wéér andere zaken testen ipv tekstbegrip.

Het charmante aan het examen Nederlands vind ik nu juist dat leerlingen - net als in het echte leven - worden geconfronteerd met nieuwe teksten en nieuwe onderwerpen. Bij veel andere talige vakken, zoals geschiedenis en filosofie, worden al de beschreven vaardigheden getoetst. Een andere mogelijkheid zou zijn om die examens (gedeeltelijk) samen te voegen.

Te veel weten over een onderwerp kan een groot nadeel zijn bij het verklaren van een tekst. De voorkennis kan in de weg zitten.

Dit lijkt me niet wenselijk, leerlingen gaan dan informatie in hun hoofd stampen en zo heel gericht leren voor het examen dat dan minder over het adequaat gebruiken van leesstrategieën gaat maar meer over wie het meest onthouden heeft. Maar het idee om het activeren van voorkennis een plek te geven in het examen vind ik wel een heel goed idee. Mijn voorkeur zou er dan alleen meer naar uitgaan om de lln op het examen bijvoorbeeld te laten kiezen uit teksten en dat er voorafgaand aan het lezen ook vragen worden gesteld die nagaan wat de kwaliteit van de voorbereiding is. Laat ze eventueel ook zaken opzoeken over het onderwerp tijdens het examen.

Dat is dan het enige waar de leerlingen zich op richten en dat heeft niet mijn voorkeur.

Niet mee oneens / niet mee eens

Gevaar dat het antwoordmodel nog meer stof tot onenigheid en dus oneerlijkheid geeft.

Helemaal mee eens

Dat lijkt me wel wat. Ik denk dat het vak daardoor pittiger kan worden en interessanter, zowel voor leerlingen als docenten.

Als je dit niet doet, wordt en blijft het examen “een kunstje doen” en dat moeten we niet meer willen.

Dit is dé manier om een sterkere correlatie te krijgen tussen de veronderstelde leesvaardigheid en de vraagstelling. Het is niet opvallend dat zwakke leerlingen slecht kunnen scoren op een eindexamen. Het is wel opvallend dat al een aantal jaren op rij mijn absoluut beste leerlingen niet hoger komen dan een 7, omdat zij in feite te abstract denken en wellicht teveel voorkennis mobiliseren. Het inlezen in een thema en daar dan veel diepgaander op doorvragen, doet dit soort leerlingen recht.

Hoe meer kennis je van de wereld hebt of over het onderwerp waarover een tekst handelt, hoe kritischer je tegenover de inhoud van de tekst kunt staan.

Het lijkt me erg waardevol meer vakinhoud in het vak Nederlands terug te brengen, en dit lijkt mij een zeer geschikte manier om dat te bereiken.

Mee eens, omdat iedereen de kans krijgt om informatie te verzamelen over het betreffende onderwerp, de gedachten erover te laten gaan, een mening formuleren met argumenten en de informatie zodanig te ordenen dat het op het examen kan worden uitgewerkt

Hiermee zou het verschil tussen leerlingen met hoger opgeleide ouders en die met lager opgeleide ouders misschien verkleind kunnen worden. Het kan ook een positief effect hebben op leerlingen die een anderstalige achtergrond hebben omdat zij ook een talig repertoire op kunnen bouwen rondom het gekozen onderwerp.

Zrgt voor meer inhoud en interesse bij de leerling, ze weten waar ze zich voor voorbereiden!

De onderdelen taalkunde en literatuur zouden op deze manier ook een grotere rol kunnen gaan spelen bij het CE.

Mee eens

Dit beantwoordt goed aan de functie van lezen voor studie en werk en is dus relevant.

Ik vind het een goed idee, dit sluit meer aan bij het ‘normale’lezen.

Dit maakt de toetsing objectiever; alle leerlingen kunnen voorkennis vergaren over het bepaalde onderwerp. Zoals het nu is -van te voren onbekende onderwerpen- hebben sommige leerlingen voorkennis en sommige niet.

3.2 Bedenking

Helemaal mee oneens

Zo toets je geen lees- of taalvaardigheid, maar kennis van de wereld. Lijkt me bij MAW thuisshoren

Mee eens

Zie vraag 2. Laat ons ook rekening houden met dyslectici die lezen vaak sowieso lastig vinden.

20

Het gevaar van fraude ligt op de loer?

Interessant voorstel, maar staat of valt met de methodiek en soort onderwerpen.

Mee oneens

Zie vraag 2

Niet mee oneens / niet mee eens

Is het risico niet dat leerlingen of docenten op zoek gaan naar teksten en dat ze daarbij toevallig de teksten vinden die gebruikt worden voor het CE. Gaat het er niet om dat leerlingen een geheel 'verse' tekst moeten kunnen begrijpen en interpreteren. Als er op scholen een inhoudelijke voorbereiding wordt gedaan, ontstaat er verschil tussen scholen en gaan leerlingen dus niet meer op gelijke voet het CE in.

3.3 Consequentie

Mee eens

Zie mijn opmerking bij de vorige vraag.

3.4 Differentiatie

Helemaal mee oneens

Niet voor BB en KB leerlingen.

Mee eens

Hier zal men ik een scheiding moeten worden gemaakt tussen HAVO en Vwo. Van Vwo-ers mag men een grotere algemene ontwikkeling verwachten.

Voor vwo belangrijk, voor vmbo ben ik niet overtuigd en geeft het een scheef beeld

Mee oneens

Voor vmbo is dit zeker niet wenselijk. Ze vinden het al zo moeilijk om tussen de regels door te lezen

Niet mee oneens / niet mee eens

Sterk afhankelijk van niveau. Voor havo en vwo wellicht mogelijk.

3.5 *Licht positief*

Niet mee oneens / niet mee eens

Ik heb hier geen ervaring mee, ik zou eerst graag zo'n concreet examen zien voordat ik oordeel, maar het lijkt me op voorhand niet onaardig om dat eens uitgewerkt te zien; gematigd positief dus, zoiets ...

Wel iets om te proberen.

3.6 *Nuance*

Mee eens

Prima idee, maar ik denk dat lln. ook teksten over voor hen onbekende onderwerpen moeten kunnen begrijpen, dat moet je namelijk ook kunnen in het leven buiten school.

Helemaal mee oneens

Of een leerling dat ook werkelijk doet, vooraf die kennis vergaren (en hoeveel?) hangt wel erg af van thuissituatie en milieu. Dat is niet eerlijk. En als je van te voren heel precies gaat specificeren welke kennis als voorbereiding vergaard moet worden, dan kun je die teksten net zo goed in de examentaken integreren.

3.7 *Ongelijkheid*

Mee oneens

Niet iedere vmbo heeft aardrijkskunde oid

Op het mbo is de koppeling met filosofie niet aan de orde. De opleidingen zijn zo divers dat je altijd leerlingen bevoordeeld en benadeeld.

Niet mee oneens / niet mee eens

Zo creëer je wel meer onderscheid. Leerlingen die van huis uit weinig steun krijgen, zullen eerder een achterstand hebben.

3.8 *Praktijk in SE*

Mee oneens

Zie hiervoor. Dit onderdeel kan ook prima toegepast worden in het pta en bevordert de zelfstandigheid en de vaardigheid in tekstbegrip van leerlingen. Mijn resultaten zijn meestal bovengemiddeld voor het CE. Van leerlingen krijg ik vaak terug dat dit komt door het intensief bezig zijn geweest met deze docu-map. Zoiets werkt beter dan door ze uitgebreid oude CE-examens te laten maken.

Maar denk ook aan voorwerk kennisvergaring : bepaalde leerlingen zullen voorafgaand aan het examen zelf geschikte teksten gaan zoeken over het thema en deze met hulp gaan voorbereiden, zeker de onzekere types. Voor filosofie is dat natuurlijk een veel minder groot probleem dan voor ons examen. Gewoon laten plaatsvinden in pta en niet tijdens het CE.

3.9 Radicale doordenking

Helemaal mee oneens

Stap uit de oude opvatting, ga geen cosmetische veranderingen aanbrengen, maar ga op zoek naar de fundamenteën van ons vak.

3.10 Voorstel

Helemaal mee eens

Het is heel belangrijk om een pensum voor Nederlands in te voeren met steeds een letterkundig (bv. de literatuuropvattingen van Grunberg en Kluun, het oeuvre van Constantijn Huygens) en een taalkundig onderwerp (bv. sociolinguïstiek, neurolinguïstiek, syntaxis, taalverwerving, leenwoorden, fonologie). Ons vak moet meer vakinhoud krijgen.

Hier staat duidelijk reageren op. Dat kan dus niet met vragen, maar vraagt om een open opdracht. Dat zou mooi zijn. Hoef van mij niet in het CE, mag ook SE.

Thema's uitdiepen lijkt mij zinvol, zeker ook als het een mogelijke ' historische' verdieping kan geven.

Het idee om per (twee) jaar van onderwerp te wisselen onderschrijf ik van harte! Ik vind het belangrijk dat de teksten inhoudelijk over talige onderwerpen gaan: bijvoorbeeld taalverwerving, Nederlandstalige literatuur etc.

Mee eens

Dit lijkt me een experiment waard. Wellicht zou je daar een korte schrijfoopdracht aan kunnen koppelen. Hoe groot wordt dit onderdeel binnen het examen(cijfer)? 33%? Verder: wat als leerlingen in de voorbereiding al de tekst vinden die in het CE wordt gebruikt? Of gaan de examenmakers zelf een brontekst samenstellen voor het CE?

Het hangt er natuurlijk wel vanaf over welk onderwerp het gaat. Het zou dan wel fijn zijn om die onderwerpen ook te selecteren met een groot draagvlak. Misschien ook een idee: twee onderwerpen en dan een keuze op het examen.

Dat moeten dan onderwerpen zijn die niet en passant zijn behandeld, maar integraal onderdeel uitmaken van het curriculum. Taalkunde, dat heeft met het vak te maken, zou daarvoor een uiterst geschikt onderdeel zijn.

Mijn voorkeur gaat uit naar een constructie zoals bij filosofie.

Wat betreft de vakinhoudelijk onderwerpen pleit ik graag voor onderwerpen die te maken hebben met de Nederlandse taal en/of literatuur of met taal in het algemeen.

Zo wordt niet alleen aandacht besteed aan het kunnen toepassen van eerder genoemde vaardigheden, maar verdiept de leerling zich ook inhoudelijk in (de Nederlandse) taal.

Een constructie zoals bij het vak filosofie is een optie. Het lijkt mij bij een vak als Nederlands moeilijk om steeds met nieuwe thema's/onderwerpen te komen. Wel zou het voor diepgang kunnen zorgen. Daarnaast ben ik benieuwd hoe de media/methoden/etc. wordt omgegaan met dit idee. Hoe makkelijk (of moeilijk!) wordt het voor de leerling om informatie te verzamelen? Of ligt hier dan vooral een rol voor de docent? Dan wordt het volgens mij weer erg docent- en schoolafhankelijk.

Vooraf vakinhoudelijke onderwerpen lijken me dan wenselijk.

Mee oneens

Uitgaan van voorkennis, die iedere leerling van het betreffende onderwijsniveau zou moeten hebben vind ik een betere optie. Het 'nieuw' in te voeren vak burgerschap lijkt een goede 'basis van voorkennis' te kunnen worden die ook als basis kan dienen voor de examens Nederlands lezen. Nadeel van het door u geformuleerde advies is dat het resultaat van het examen teveel afhankelijk wordt van een correcte voorbereiding. Dit schept een oneigenlijke ongelijkheid tussen leerlingen.

Een vooraf vastgesteld thema grondig onderzoeken heeft zeker voordelen, maar zie ik liever gebeuren als voorbereiding op een schrijftoets. Ik heb de voorkeur voor een rijk tekstaanbod, zeer divers, zowel wat onderwerpen betreft als vormkenmerken.

Dit onderdeel overlaten voor het schoolexamen.

Moet wel over vakinhoudelijke kennis gaan, de filosofieconstructie lijkt me goed

Niet mee oneens / niet mee eens

Interessant idee. Bij schrijfvaardigheid/gedocumenteerd schrijven is dit nu al ongeveer wat leerlingen (gaandeweg) moeten leren.

Voor havo en vwo een interessant idee, dat mogelijkheden biedt voor het historische, culturele en/of kunstzinnige aspect van het Nederlands. Voor mbo zeer aan te bevelen. De tekst moet dan relevant zijn voor de beroepsgroep.

Vakinhoudelijke teksten lijkt me zeker een meerwaarde. Voorkennis over algemene onderwerpen lijkt me niet zinvol.

3.11 Voorwaarde

Helemaal mee eens

Ja, zo krijgt het vakinhoudelijke deel van ons vak ook meer status. Dit kan ook een taalkundig onderwerp zijn. Voorkennis is een belangrijke voorwaarde om tot een goed tekstbegrip te komen.

Die onderwerpen zouden over het Nederlands moeten gaan, de Nederlandse taal/cultuur/letterkunde moeten betreffen

Mee eens

Mits het examen dan meer tijd krijgt en/of ingekort wordt.

Het moet zelfs een onderwerp zijn dat inhoudelijk met het vak Nederlands te maken heeft. Het vak is nu een lege huls en kan daarom door leerlingen niet serieus genomen worden. Maar die hebben zeer veel te leren! Nu gaan er leerlingen met diploma van school die geen twee zinnen kunnen formuleren, maar wel net voldoende hebben geleerd hoe je zo'n examen als dit kunt doorstaan. Dat komt neer op het aanleren van trucjes.

In dat geval zou mijn voorkeur uitgaan naar een vakinhoudelijk onderwerp (zoals genoemd in het advies).

Ik vind het belangrijk dat er, naast maatschappelijke onderwerpen, ook vakinhoudelijke onderwerpen gebruikt worden bij het examen. Hierover zou dan vooraf kennis vergaard moeten worden. Ik zou dit echter niet te groot maken, dus de kennis die nodig is hiervoor, moet wel beperkt blijven.

Ik ben hier wel mee eens, alleen vind ik het ook belangrijk dat leerlingen teksten over voor hen onbekende / minder bekende onderwerpen moeten kunnen begrijpen.

3.12 Niet mee oneens / niet mee eens

Het lijkt mij van groot belang dat een leerling ook teksten kan begrijpen over onderwerpen waar hij zich niet in heeft verdiept en/of eigenlijk geen belangstelling voor heeft. Dit ter voorbereiding op het burgerschap. Een verdieping qua teksten (met inhoudelijke voorbereiding) zou m.i. daarom inderdaad maar voor een deel moeten worden ingevoerd.

Ik vind het in essentie een mooi idee, maar zou wel kritisch willen kijken naar de uitvoering. Wordt er dan een complete leergang geschreven waar de leerkracht doorheen moet? Betekent dit juist aanscherping van de exameneisen, omdat je als leerkracht wel door bepaalde leerstof heen moet? Of krijgt de leerkracht iets meer vrijheid bij het beoordelen en/of invullen van dit stuk?

Mee eens als het hier geen algemene maatschappelijke, maar taalwetenschappelijke of letterkundige onderwerpen zou betreffen.

4. VRAAG 4: TEKSTBEGRIP: LEG LEERLINGEN TEKSTEN UIT ALLERLEI BRONNEN VOOR

Van de 392 respondenten maken er 21 gebruik van de mogelijkheid een opmerking toe te voegen aan hun antwoord op vraag 4.

Tabel 4. Het is wenselijk teksten uit allerlei bronnen aan leerlingen voor te leggen in het Centraal Schriftelijk Examen.

	1	2	3	4	5	6	Totaal
Geen opmerking	15	39	40	142	128	4	368
Arg-Contra	0	2	0	1	0	0	3
Arg-Pro	0	1	0	0	6	0	7
Bedenking	0	0	0	1	0	0	1
Pas	0	0	0	1	1	1	3
Radicale doordenking	1	0	0	0	0	0	1
Status quo	1	0	0	1	0	0	2
Voorstel	0	0	0	0	1	0	1
Voorwaarde	0	0	0	2	1	0	3
Total	17	42	40	148	137	5	389

Noot: 1: Helemaal mee oneens; 5: Helemaal mee eens; 6:geen mening

4.1 Arg-Contra

Mee eens

Voor havo en vwo zou ik graag kwaliteitsteksten willen. Er kan maar zo weinig worden getoetst...

Mee oneens

De lat voor het eindexamen moet hoog blijven liggen. Het ontbreekt nu vaak al aan tijd om lln. voldoende te laten wennen aan het niveau en aan de tekstsoorten. Als ik bij wijze van contrast ook nog div. andere tekstsoorten of andere kwaliteiten moet oefenen, weet ik niet of lln. voldoende focus op de gevraagde kwaliteitsteksten kunnen houden.

Wel in het onderwijs. Er komt immers steeds meer differentiatie in tekstgenres en repertoires. Niet in het CSE.

4.2 Arg-Pro

Helemaal mee eens

Vr 5 is te stellig geformuleerd, omdat kwaliteit hier ook inferieure kwaliteit kan zijn. Kwalitatief goede teksten moeten de standaard zijn, maar niveau, vorm, inhoud, auteur, enz. mag zeker variëren. Graag zelfs!

Dat is wat leerlingen later nodig zullen hebben: allerlei soorten teksten lezen en begrijpen!

Het lijkt me een prima idee ook andere dan alleen opiniërende teksten voor te leggen in het examen, juist door variatie aan te bieden, dringt het besef door dat Nederlands meer is dan (in veler ogen) relatief ingewikkelde teksten. Niet dat ik voor versimpeling ben, maar variatie maakt het geheel aantrekkelijker.

Het is wenselijk om verschillende teksten aan te bieden, zoals al het geval is bij het vmbo-examen. Dit zorgt ervoor dat leerlingen ook door de jaren heen meer ervaring opdoen met verschillende soorten teksten (nuttig voor vervolgopleiding) en dat de docenten meer vrijheid/ruimte voelen in de aanloop naar het examen. Het lijkt me wel dat deze teksten van een bepaald niveau (en dus kwaliteit) moeten zijn.

Dergelijke maatregelen zorgen ervoor dat toetsing meer overeen komt met de praktijk.

Diverse bronnen vereist ook een diverse manier van lezen interpreteren. Met meer bronvariatie sluiten teksten beter aan bij de werkelijke wereld.

Mee oneens

In principe lijkt het mij een enorme verrijking als er meerdere kwalitatieve bronnen gebruikt worden. Zeker voor vwo. Voor havo zou op mogelijk andere bronnen kritisch gereageerd moeten kunnen worden. Leerlingen lezen veel, ze lezen snel. Juist verdiepende artikelen kunnen voor een surplus zijn.

4.3 Bedenking

Mee eens

Een rijkdom aan bronnen zorgt voor een meer uitdagend en motiverend examen voor leerlingen. De wens om ook sociale media als bron te gebruiken lijkt 'wishful thinking' zolang het examen op papier wordt afgenomen

4.4 Pas

Helemaal mee eens

Het is niet duidelijk hoe 'allerlei kwaliteit' moet worden geïnterpreteerd

Ik heb hier geen mening over

Ik ben een vmbo-docent en heb geen ervaring met havo en vwo.

Mee eens

Het is me niet duidelijk wat er bedoeld wordt met 'allerlei kwaliteit'.

*4.5 Radicale doordening**Helemaal mee oneens*

Waarom niet eerst nadenken over de inrichting van ons vak. Er moet eerst een brede discussie komen over wat we met ons vak willen. Ik zie de voorgestelde veranderingen als een wanhoopsdaad, omdat het examen Nederlands een ridicule afsluiting is geworden van in het ergste geval 6 jaar vaardigheden aanleren, die niet eens verworven worden - in voldoende mate.

*4.6 Status quo**Helemaal mee oneens*

Ik ben het met de stellingen eens maar dat gebeurt nu toch al volop? Er worden allerlei verschillende teksten gebruikt, zeker de laatste jaren. Denk daarbij ook aan de satellietteksten etc. Kortom: bovenstaande stellingen zijn overbodig...

Mee eens

Ben het eens met de stellingen 4 en 5, maar ... dat gebeurt toch al in de huidige examens? Er worden immers teksten gebruikt zoals betogen, columns, teksten uit *Levende Talen* enz. Zeker in de zogenoemde satellietfragmenten worden allerlei soorten teksten gebruikt - daar protesteren docenten vervolgens tegen op het examenforum. Idem voor onvolkomen teksten, bv. die een onduidelijk verwijswaord of een rare zinsconstructie of een spelfout bevatten... De stellingen zijn - anders gezegd - suggestief: alsof iets niet gebeurt en wel wenselijk is, terwijl het juist al wel gebeurt.

*4.7 Voorstel**Helemaal mee eens*

Ik zou het wenselijk vinden om ook aan literaire teksten (met voorkennis over thema, schrijver of periode) een vaste plek in het examen toe te kennen.

4.8 Voorwaarde

Helemaal mee eens

Het CE zoals dat nu is is wat teksten betreft volkomen achterhaald. De bronteksten zijn niet meer van deze tijd. Wel is van belang dat het aantal teksttypen beperkt blijft. Ik kan mijn leerlingen niet trainen in het lezen van 8 verschillende type teksten: daar heb ik geen tijd voor. Simpele teksttypen als advertenties zou ik achterwege laten. Propagandateksten zijn wel interessant i.h.k.v. mediawijsheid/fake news. De teksten mogen echter ook weer geen politiek karakter hebben... Wel vind ik dat een deel van het examen een tekst moet bevatten zoals we die in de huidige examens tegenkomen. Havo- en vwo-leerlingen moeten in staat zijn langere beschouwingen/betogen uit kwaliteitskranten te begrijpen. Zo'n tekst zou je kunnen aanvullen met andere teksttypen. Verder vind ik het goed dat de examenmakers zoeken naar verschillende teksten over hetzelfde onderwerp, zodat leerlingen verbanden moeten leggen.

Mee eens

Er heeft wel eens een instructie of handleiding als een van de teksten in het examen gestaan: op zich prima, het gaat erom de geschikte vragen en correctie daarbij te formuleren

Maar deze teksten mogen alleen als aanvulling dienen en het gebruik van alternatieve tekstsoorten mag niet ten koste gaan van de diepgang.

5. VRAAG 5: TEKSTBEGRIP: LEG LEERLINGEN TEKSTEN VAN ALLERLEI KWALITEIT VOOR

Van de 392 respondenten maken er 76 gebruik van de mogelijkheid een opmerking toe te voegen aan hun antwoord op vraag 5. Tegenstanders brengen vooral contra-argumenten naar voren, voorstanders noemen voorwaarden en pro-argumenten.

Tabel 5. Het is wenselijk teksten van allerlei kwaliteit aan leerlingen voor te leggen in het Centraal Schriftelijk Examen.

	1	2	3	4	5	6	
Geen opmerkingen	15	87	38	117	53	3	313
Arg-Contra	9	21	7	0	1	0	38
Arg-Pro	0	0	0	2	4	0	6
Bedenking	0	0	3	0	1	0	4
Differentiatie	0	1	0	0	0	0	1
Gemengd	0	0	1	0	0	0	1
Ik pas	0	2	0	0	0	1	3
Status quo	1	0	0	1	0	0	2
Voorstel	1	0	2	0	0	0	3
Voorwaarde	0	0	9	9	0	0	18
Total	26	111	60	129	59	4	389

Noot: 1: Helemaal mee oneens; 5: Helemaal mee eens; 6: geen mening

5.1 Arg-Contra

Helemaal mee oneens

Het goed leren lezen en analyseren van langere teksten van een bepaald niveau is m.i. hard nodig voor de vervolgopleidingen op hbo en wo. Ik vind het belangrijk dat dat zo blijft in het examen.

Tijdens een examen bied je leerlingen kwalitatief hoogstaande teksten. Ik leer de leerlingen juist dat teksten van de sociale media niet gebruikt kunnen worden als verantwoorde bronnen.

Dit soort teksten kunnen we behandelen en bespreken als stof voor het schoolonderzoek. Ik praat nu puur voor vwo.

Voor havo zou ik er voor zijn om meer variatie in tekstvorm en tekstsoorten aan te bieden, als het maar geen niveauverlaging inhoudt. Voor vwo vind ik dat leerlingen moeten toewerken naar tekstbegrip van artikelen op wetenschappelijk niveau en dat ze daar op getoetst moeten worden.

Leerlingen zijn zelf nog maar nauwelijks in staat dat kwalitatieve onderscheid in teksten te onderkennen. De digitale wijsheid is niet groot. Die moeten ze wel leren, maar waarom zouden we hen in vredesnaam gaan lastigvallen met inferieure tekstkwaliteit

die ze op sociale media toch al veel te veel onder ogen krijgen. Valt dit onder leesbevordering?

Ik vind het belangrijk dat leerlingen oefenen met het lezen van complexe teksten van een behoorlijk niveau.

Een gevarieerd tekstaanbod sluit goed aan bij de dagelijkse praktijk. In de lespraktijk is het wenselijk leerlingen te trainen op herkennen van kwalitatief goede teksten. Op het CE toets je deze vaardigheid (onderscheid kunnen maken) niet en dus moeten daar wel kwalitatief goede teksten (die van te voren op kwaliteit geselecteerd zijn door deskundigen) worden aangeboden.

Graag goede teksten. Rotzooi lezen ze al genoeg :-)

De kwaliteit van de teksten moet hoog blijven. Dat hoeft niet te betekenen dat de teksten uitsluitend uit kranten en zo komen, maar de tekst moet voldoen aan een moeilijkheidsgraad.

Mee oneens

Deze aanpak gaat veelal ten koste van de diepgang. De laatste examens hebben hier al last van.

Wel in het onderwijs. Er komt immers steeds meer differentiatie in tekstgenres en repertoires. Niet in het CSE.

Als er dan toch tekstbegrip getoetst moet worden, lijkt mij een zekere kwaliteit en moeilijkheidsgraad van de teksten wel de minste eis.

Liever alleen kwalitatief uitstekende teksten!

De opleiding moet iemand voorbereiden op academisch vervolgonderwijs. Dat betekent dat de teksten van een hoog niveau moeten zijn. Dat kunnen de leerlingen voorbereiden door kwaliteitsteksten te lezen.

VWO-leerlingen behoren kwaliteitsteksten te lezen. Ze lezen al genoeg teksten van inferieure kwaliteit.

De kwaliteit moet goed zijn in elk van de voorgelegde tekstsoorten. Meer variatie in tekstsoorten zou wel aardig kunnen zijn.

CSE moet afspiegeling van tekstsoorten en -kwaliteit van vervolgonderwijs. Tekstvariatie zou eerder iets zijn voor SE.

Het zijn juist deze teksten waar leerlingen het minst mee in aanraking komen, omdat ze een relatief hoge moeilijkheidsgraad hebben. Het is belangrijk dat ze hiermee in aanraking komen en er vaardig mee worden.

De teksten moeten van een goed niveau zijn en de bedoeling moet voor de leerlingen duidelijk zijn. Dit advies komt op mij 'rommelig' over en geeft m.i. problemen met beoordelen. In mindere mate was dat dit jaar ook het geval bij de argumentatievragen bij het havoexamen 3x herziening correctievoorschrift.

Hoezo 'allerlei kwaliteit'. Je gaat leerlingen toch geen onzin (matige kwaliteit) voorschotelen?

Leermateriaal moet kwaliteit hebben. Als leerlingen daarmee uit de voeten kunnen, kunnen ze ook slechte rommel wel lezen.

Bij vraag 5: slechte teksten zou ik niet aanbieden, alleen als ze de fouten moeten herschrijven, maar zeker niet als hoofddoel. Ze lezen al troep genoeg op internet.

Voor vwo-III is een bepaald niveau noodzakelijk.

Teksten van slechte kwaliteit, mijn (digitale) brievenbus wordt er eindeloos mee gevuld. Leuk om te gebruiken bij herschrijfopdrachten, maar in een examen, nee, liever niet.

te veel variatie kan leiden tot versnippering en minder diepgang. Onderscheidend bij moedertaalonderwijs is juist diepgang en analytisch /kritisch lezen. De teksten moeten niet gaan lijken op de reeks teksten die bij de mvt aangeboden wordt.

Vr 5 is te stellig geformuleerd, omdat kwaliteit hier ook inferieure kwaliteit kan zijn. Kwalitatief goede teksten moeten de standaard zijn, maar niveau, vorm, inhoud, auteur, enz. mag zeker variëren. Graag zelfs!

De kwaliteit van de teksten in havo en vwo moet hoog zijn.

De leerling zal een examentekst zien als een goede tekst. Ik heb dus een voorkeur voor kwalitatief goede teksten.

Het is wenselijk dat de vwo-leerling teksten op een behoorlijk hoog niveau begrijpt.

Voor slecht geschreven teksten moet geen plaats zijn in het examen Nederlands.

Niet mee oneens / niet mee eens

Wat zou het doel zijn van teksten van meerdere kwaliteiten? Beeldspraak, interpretatie is lastig.

Ik twijfel hierover. Voor een aantal leerlingen is de huidige tekstkeus een aanleiding om eens (wat langere) krantenartikelen te lezen. Dat vind ik een mooi neveneffect.

Lastig te beantwoorden. Je bereidt de leerlingen voor op wetenschappelijk onderwijs op het vwo, dan mag je wel enig niveau verwachten.

Ik vind het belangrijk dat er nagedacht wordt over de kwaliteit van teksten. Vooralsnog zouden die, wat mij betreft, moeten komen uit bronnen waarvan de kwaliteit buiten kijf staat. Dat kunnen ook literaire bronnen zijn.

Het is moeilijk om geschikte teksten te vinden voor het examen en je moet goed het doel voor ogen houden? Waarom zou je slechte teksten willen bevragen en wie bepaalt wat de strekking van de tekst is? Je hebt dan veel interpretatieverschillen en dat is onhandig met bevragen.

Teksten van slechte kwaliteit zou ik niet doen. Wie weet wat ervan blijft hangen en waarom zou je dat aan leerlingen voorleggen? Ik zie het nut niet

Ik zou graag meer variatie zien in genres, maar dit zou ook in het schoolexamen voorbij kunnen komen. Er moet een zekere mate van complexiteit zijn en die vind je bijv. over het algemeen niet terug in reclameteksten. Zoek naar aansluiting bij het hbo en wo!

Helemaal mee eens

Ik ga ervan uit dat u hier doelt op teksten van GOEDE kwaliteit. De leerlingen worden dagelijks geconfronteerd met teksten uit bovengenoemde bronnen. Bronnen die niet altijd kwalitatief goed zijn. Bij het examen behoren die teksten dan wel te voldoen aan

de regels van goed geschreven werk. Tenzij het om een beoordeling van een kwalitatief SLECHTE tekst zou gaan.

5.2 Arg-Pro

Mee eens

Op die manier kunnen de leerlingen (nog) kritischer lezen.

Het lijkt me goed om ook vragen te stellen over het verschil in kwaliteit. Wat kenmerkt een goede tekst?

Helemaal mee eens

Dergelijke maatregelen zorgen ervoor dat toetsing meer overeen komt met de praktijk.

Ik leg leerlingen al 'slechte' teksten voor om kritisch te beschouwen. Tevens laat ik hen daarmee zien dat de kernzin helemaal niet in de eerste, tweede of laatste regel hoeft te staan.

Interessant om leerlingen ook te leren de kwaliteit van de tekst te evalueren.

Leerlingen, cursisten, deelnemers krijgen op die manier de kans om te denken over de vraag wat een tekst goed of slecht maakt

5.3 Bedenking

Niet mee oneens / niet mee eens

Wat is de gedachte achter het voorleggen van teksten van allerlei kwaliteit? Moeten leerlingen een tekst kunnen verbeteren of kunnen aangeven waar het precies aan schort?

Aan de ene kant is het realistisch om met teksten van verschillende kwaliteit te werken, leerlingen zullen die in hun verdere leven steeds tegenkomen. Aan de andere kant kun je met een tekst van minder kwaliteit ook minder of andere dingen doen.

Allerlei kwaliteit? Ook slechte teksten, met welk doel?

Helemaal mee eens

Ik vraag me dan alleen af hoe je het F- niveau toetst, als niet alle teksten op dat niveau zijn.

5.4 Differentiatie

Mee oneens

Bij vr 5, wel wenselijk voor vwo, zeker niet voor havo

5.5 Gemengd

Niet mee oneens / niet mee eens

Teksten van allerlei kwaliteit gebruiken kan wel gecombineerd worden met kritisch lezen. Hier zal dan het lesprogramma ook op aangepast moeten worden. Anders ben ik wel een voorstander van kwalitatief hoogstaande teksten.

5.6 Pas

Mee oneens

Het is me niet duidelijk wat er bedoeld wordt met 'allerlei kwaliteit'.

Het is niet duidelijk hoe 'allerlei kwaliteit' moet worden geïnterpreteerd

Ik heb hier geen mening over

Ik ben een vmbo-docent en heb geen ervaring met havo en vwo.

5.7 Status quo

Helemaal mee oneens

Ik ben het met de stellingen eens maar dat gebeurt nu toch al volop? Er worden allerlei verschillende teksten gebruikt, zeker de laatste jaren. Denk daarbij ook aan de satellietteksten etc. Kortom: bovenstaande stellingen zijn overbodig...

Mee eens

Ben het eens met de stellingen 4 en 5, maar ... dat gebeurt toch al in de huidige examens? Er worden immers teksten gebruikt zoals betogen, columns, teksten uit Leven-de Talen enz. Zeker in de zogenoemde satellietfragmenten worden allerlei soorten teksten gebruikt - daar protesteren docenten vervolgens tegen op het examenforum. Idem voor onvolkomen teksten, bv. die een onduidelijk verwijzwoord of een rare zinsconstructie of een spelfout bevatten... De stellingen zijn - anders gezegd - suggestief: alsof iets niet gebeurt en wel wenselijk is, terwijl het juist al wel gebeurt.

5.8 Voorstel

Helemaal mee oneens

Teksten die bevroegd worden in het CSE dienen over het geheel genomen van goede kwaliteit te zijn, omdat anders begrip en interpretatie worden belemmerd. Wel kunnen kritische vragen worden gesteld over een zwakker tekstgedeelte qua stijl, opbouw of argumentatie.

Niet mee oneens / niet mee eens

Op zich is het natuurlijk een goed idee om naar teksten van allerlei soorten en niveaus te laten kijken, maar het gaat er natuurlijk om wat ermee GEDAAN wordt: de impliciete veronderstellingen in een betogende tekst onderkennen en kunnen duiden, of de manipulatieve technieken in een reclame-boodschap, of de argumentatie in het pleidooi van een advocaat, ...

Leve de kwaliteitstekst, maar als satelliettekst kan ik leven met een gedicht van Frans Bauer.

*5.9 Voorwaarde**Niet mee oneens / niet mee eens*

Dat ligt eraan wat ermee gebeurt

Dat hangt erg af van bijgaande vragen. Wil je leerlingen kritisch laten kijken naar betrouwbaarheid e.d., dan is dit wel een mogelijkheid.

Ik vind toch wel dat we de leerling een beetje moeten verheffen; sociale media bekijken ze in hun eigen tijd maar, maar dat vind ik ook wel een beetje ouderwets van mezelf. 'Teksten van allerlei kwaliteit': zou je dan vragen stellen naar beoordeling van teksten?

Ik vind dit moeilijk. Ik vind dat leerlingen in staat moeten zijn moeilijkere artikelen te doorgronden. De bron maakt hierbij niet uit, hoewel ik bij social media vaak denk aan kort en makkelijk. Artikelen uit De correspondent of iets satirisch van de Speld zijn ook prima te gebruiken.

ik vind het wenselijk dat er gebruik gemaakt wordt van kwaliteitsmedia voor de teksten, een vergelijking tussen een tekst uit die media en de andere media en daarbij horende vragen kan het examen inhoudelijk verrijken, maar de analysevragen zouden de kwaliteitsmedia moeten bevragen

Vraag 5: afhankelijk van het soort opdracht dat leerlingen erbij krijgen, bv. verschil in kwaliteit aangeven, dan kan dit interessant zijn.

Een zekere mate van kwaliteit moet er wel zijn. Of je moet leerlingen een kritische leesopdracht bij geven.

Indien teksten van verschillende kwaliteit zijn, is het m.i. van belang dat leerlingen dit zelf kunnen expliciteren.

Als er teksten van slechte kwaliteit voorgelegd worden, dan toch alleen om daar kritisch over te zijn.

Mee eens

Stelling 5, teksten van allerlei kwaliteit als leerlingen dan ook zouden moeten kunnen aangeven dat er verschil in die kwaliteit is.

Dan zouden ze er over moeten oordelen. Ook weer meer voor VWO en havo

Maar deze teksten mogen alleen als aanvulling dienen en het gebruik van alternatieve tekstsoorten mag niet ten koste gaan van de diepgang.

Belangrijk is dan om bij teksten van mindere kwaliteit expliciet te vragen naar de 'fouten' daarin.

Met betrekking tot vraag 5 wil ik wel opmerken dat van de leerlingen gevraagd moet worden onderscheid te kunnen maken tussen teksten van uiteenlopende kwaliteit, dit ook in verband met de moeite die mensen zeggen te hebben het werkelijkheidsgehalte van berichten vast te stellen.

De leerling moet dan aantonen dat hij deze teksten kritisch kan beoordelen.

Het is dan wel belangrijk dat de kwaliteit van de tekst wel gethematiseerd wordt. Het is geen goed idee om slechte zinnen te presenteren als goede. Daarbij komt dat de redeneringen in Forumteksten en brievenrubrieken niet altijd even helder zijn. Juist daarom echter is het wel goed om dit soort teksten wel mee te nemen.

Leerlingen mogen ook met kwalitatief mindere teksten in aanraking komen op voorwaarde dat we hen leren hiermee om te gaan.

Indien voorleggen van kwalitatief mindere teksten een duidelijk doel dient.

6. VRAAG 6-7-8: TEKSTBEGRIIP: VOEG LITERAIRE TEKSTEN TOE AAN DE TOETSING VAN TEKSTBEGRIIP IN HET CSE

De vragen 6, 7 en 8 vormden een cluster rondom de wenselijkheid om literaire teksten deel te laten uitmaken van de tekstbegriiptoetsing: over het toevoegen van literaire teksten (vraag 6), taken bij dergelijke teksten over stilistiek en interpretatie (vraag 7) en over de wens om taken toe te voegen die leerlingen vraagt om de informatie uit literaire teksten te verbinden met informatie uit niet-literaire teksten (vraag 8). Bij dit cluster van vragen boden we een mogelijkheid aan om bij dit cluster een opmerking toe te voegen. Bij de rapportage van de antwoorden op de openvraag splitsen we de antwoorden niet uit naar de drie vragen, maar behandelen we die als een geheel.

Van de 385 respondenten maken er 94 gebruik van de mogelijkheid een opmerking toe te voegen aan hun antwoord op het cluster van vraag 6, 7 en 8.

Tabel 6. Het is wenselijk leerlingen literaire teksten en/of fictieteksten en daarbij passende taken voor te leggen in het Centraal Schriftelijk Examen

	1	2	3	4	5	6	Totaal
Vraag 6	18	57	30	116	74	6	301
Vraag 7	19	56	46	117	55	7	300
Vraag 8	11	46	66	107	54	14	298
Arg-Contra	9	7	3	1	2	1	23
Arg-Pro	0	0	0	6	5	0	11
Bedenking	0	5	2	4	1	1	13
Consequentie	0	0	0	1	0	0	1
Differentiatie	0	3	1	6	1	2	13
Leerlingkenmerken	0	0	0	1	0	0	1
Niet in te delen	0	0	0	1	0	0	1
Nuance	0	0	0	1	2	0	3
Radicale doordenking	1	0	0	0	1	0	2
Steun	0	0	0	1	1	0	2
Voorstel	0	0	0	0	2	0	2
Voorwaarde	1	0	1	0	1	0	3
Vraag naar verduidelijking	0	0	3	3	1	2	9
Totaal	29	72	40	141	91	12	385

Noot: 1: Helemaal mee oneens; 5: Helemaal mee eens; 6: geen mening

6.1 Arg-Contra

Dit moet je echt niet willen. Dit onderdeel kan toch prima in de schoolexamens getoetst worden? Bovendien moet je je afvragen of zo iets vooral schriftelijk moet gebeuren. Ten slotte gaat dit alles ten koste van de te weinig lestijd die er tegenwoordig nog over is. Deze toetswijze moet natuurlijk nog meer getraind worden in de lessen. Zeker omdat het veel meer dan nu om een examenonderdeel gaat. Daarvoor is de literatuur

mij te dierbaar en gebeuren er gelukkig nog steeds hele mooie momenten in mijn literatuurpraktijk voor leerlingen maar ook in de praktijk van mijn collega's. Zoiets zal zeker niet zorgen voor leesbevordering nu en later.

Wat betreft die lestijd: op onze school, net als vele andere scholen, is het keuzewerk-tijdsysteem actief. Dat houdt in dat ik nog maar 2 contacturen heb in bovenbouw vwo. De rest is een soort veredeld huiswerk geworden. Er ligt al zoveel nadruk op tekstbegrip (immers CE en het management houdt alles heel scherp in de gaten. Als dit nu ook gaat gebeuren met literaire vorming: NIET doen!)

Literaire interpretatie is niet hetzelfde als zakelijke interpretatie. als met al vind ik dit erg veel voor een examenzitting. Dit onderdeel is al onderdeel van mijn schoolexamen.

Gegeven het feit dat er een schoolexamen Literatuur bestaat dat alle mogelijkheden biedt voor het bovenstaande, is niet duidelijk welk voordeel wordt behaald met deze vernieuwing van het CSE.

Literatuur liever in het SE. Behandeling daarvan verschilt sterk per docent (en dat is iets goeds!) en antwoorden zijn nog minder absoluut, waardoor er veel gehakketak tussen correctoren zou kunnen ontstaan.

Op zich komen deze vaardigheden voldoende aan bod binnen het domein Literatuur in het schoolexamen, is mijn indruk.

Typisch elementen voor een Schoolexamen

Verbinding 'met thema's uit andere vormen van communicatie' lijkt mij een brug te ver.

Laat het CE een beperkt en corrigeerbaar examen zijn, er zijn ten slotte ook nog schoolexamens waarin je andere accenten kunt leggen. Bij het CE moeten we landelijk kunnen vergelijken, dat gaat niet als we allerlei interpretaties gaan toestaan.

Deze manier van toetsen leent zich niet voor literaire teksten die echt bedoeld zijn om ervan te genieten.

Dit vind ik meer iets voor het schoolexamen. Lijkt mij moeilijker uniform te toetsen en wat mij betreft hoeven leerlingen zich niet voor het CE op nog veel meer verschillende vaardigheden voor te bereiden.

Het onderdeel literatuur speelt ook een grote rol in schoolexamen ....

Dit vind ik geschikter voor schoolexamens.

Wat toets je wanneer je fictionele teksten bevraagt? Wanneer je begrip van teksten bevraagt dan moet je zakelijke teksten bevragen. Het is onzin om literaire teksten te gebruiken. Wanneer een schrijver soms zelf al niet in staat is om de betekenis van zijn tekst te duiden, hoe kan je dat dan vragen in een CE. Doe dat in een schoolexamen. Wanneer je het in een schoolexamen toets heeft het voldoende wegging.

Literatuur wordt getoetst in het schoolexamen. Interpretatieve en evaluatieve vragen stellen bij literaire teksten in het C.S.E. bemoeilijkt m.i. een objectieve beoordeling.

Literaire en fictieve teksten komen ruimschoots aan bod in het SE (bij mij op school)

Waarom moet dit in een centraal examen? Het zijn prachtige onderwerpen die zich niet lenen voor een centraal examen. Talen zijn nu eenmaal anders dan themavakken. Je slaat alles dood door het in een examen te gieten. Laat denkcreativiteit toe!

Het lijkt mij wat veel om én te doen. Ik zou deze teksten verplicht stellen in de SE.

Literaire teksten moet je helemaal niet schriftelijk aan de orde willen stellen, daar lenen ze zich niet voor. Bovendien is er meer dan voldoende gelegenheid in de school-examens om literatuur aan de orde te stellen. Tot slot: er is voortdurend commotie over de lange tijdsduur van examens. Waarom dan zou je er nog meer in willen prop-pen - of ten koste van wat zou dit moeten gaan? Kortom, met de mode mee - maar wel wat ondoordacht ...

Vragen van evaluatieve aard mooi/lelijk lijken mij niet in een examen thuishoren. Ten-zij de evaluatie bestaat uit de evaluatie van het gedrag van personage A in het licht van de normen gepresenteerd in tekst B of iets dergelijks. Belangrijk is verder dat bij vra-gen van interpretatieve aard aangaande fictieteksten geen al te gesloten antwoord-model past. In omgang met literatuur moeten leerlingen ruimte hebben.

Zulke teksten worden al in schoolexamens opgenomen.

Dit betekent m.i. een verband met het Schoolexamen Literatuur. Fictie is iets anders dan non-fictie. Een harde scheiding is hier op zijn plaats. Geen literaire teksten! Literai-re teksten zijn creatieve teksten. Er wordt niet getoetst op creativiteit!

Zie eerdere opmerkingen. We moeten niet te ver van ons vak afdwalen.

Bij PLOT26 willen we het leesplezier weer terugbrengen in de klas. Dat lukt ons in de onderbouw goed, we krijgen zelfs berichten van ouders: "Mijn kind léést weer!" We willen het leesplezier vasthouden in de bovenbouw, mét diepgang en verdieping en ook dat gaat ons vast wel lukken. We hebben in ons vooronderzoek tientallen gesprek-ken gevoerd met leerlingen en studenten (allerlei studies). Ik heb een sterk vermoeden dat het leesplezier niet bevorderd wordt als fictie een examenonderdeel wordt.

6.2 Arg-Pro

Goed plan. Dat bewerkstelligt de synthese van kennis en inzichten.

Een verrijking voor het schoolvak Nederlands.

Dit zou een interessante vernieuwing kunnen zijn. Dus de realistische wereld leggen naast de fictionele. Op de manier worden hogere denkvaardigheden geprikkeld.

Het is belangrijk dat leerlingen teksten met elkaar kunnen vergelijken en met elkaar in verband kunnen brengen.

Kijk, zoiets zou nou èn de belevingswereld van leerlingen verrijken, èn hun mogelijk-heid bieden te laten zien dat ze inhoudelijke kennis over en inzicht in taal en commu-nicatie kritisch en creatief toe kunnen passen!

Hieruit vloeit voort dat er een andere benadering van fictie en literatuur nodig is dan nu nog op veel scholen gebruikelijk is. Dat lijkt mij positief.

Dit lijkt me een mooie toevoeging aan het examen, omdat de eigenheid van het vak zo ook naar voren komt. Het vak Nederlands is meer dan begrijpend lezen en schrij-ven/samenvatten.

Literatuur is een belangrijk onderdeel van het vak Nederlands of zou dat toch moeten zijn. Daarom mag het ook best aan bod komen tijdens een examen. Volgens Martha Nussbaum maakt literatuur de lezer tot meer mens doordat hij zich moet inleven in een fictieve wereld en personages.

Eindelijk.

Biedt samenhang op allerlei gebied, bijvoorbeeld reclametekst tov. feitelijke productinformatie

Over 8 ben ik enthousiast, 7 vind ik wat lastiger te bepalen.

6.3 *Bedenking*

Dit weet ik niet zo goed. Ik vind het wel interessant dat de optie overwogen wordt. Ik vraag me af hoe subjectief de beoordeling wordt (of of leerlingen een kunstje leren om aan het CV te voldoen).

Hoe vrijer de opdracht, hoe moeilijker de beoordeling.

Waarom per definitie contemporaine teksten? Waarom geen oudere literaire teksten?

Ad 7: Hangt af van de kwaliteit van de opdrachten. Ik ben daar niet enthousiast over. Ad 8: Nee, dat is niet eerlijk. Iedere opdracht moet onafhankelijk van andere opdrachten kunnen worden uitgevoerd want anders zou een fout uit de ene opdracht doorwerken in de beoordeling van de andere. Ad 6: Het zal tijd worden. De overwaardering van het nut van betogen voor de taalbeheersing heeft al veel te lang geduurd.

Hoe gaat een docent dit objectief beoordelen?

Toelichting vr. 7: een duidelijk antwoord durf ik hier niet te geven, want het wel of niet opnemen van dergelijke vragen hangt af van een belangrijke voorwaarde: hoe rigide worden toetsen beoordeeld? De soms kortzichtige wijze waarop nu alternatieve antwoorden worden afgekeurd bij open vragen op het CE geeft weinig moed. Dergelijke vragen (als bij vr 7) vragen om ruime beoordelingscriteria, waarin creativiteit en originaliteit bijv. moeten meewegen.

Dat laatste lijkt me razend moeilijk en nauwelijks corrigeerbaar

In principe toets je fictie en aanverwante vaardigheden voldoende in het Schoolexamen. Ik vind het zelf van het grootste belang dat leerlingen feiten en meningen uit elkaar kunnen houden. Als dat het doel is, dan sta ik daar achter. Ik zou in het examen vmbo-tl in ieder geval meer aandacht willen besteden aan het kunnen onderscheiden van argumenten. Fictie hoeft wat mij betreft niet per se in het centraal examen te komen.

Behoorlijke verzwaring examenprogramma. Kan wel, maar dan hele examen en eisen op de schop.

Op zich vind ik het een goed idee, maar het lijkt me heel moeilijk om zulke opdrachten na te kijken.

Ik vind dit erg lastig. Hoe ga je deze opdrachten nakijken? Een literaire tekst is altijd multi-interpretabel en het antwoordmodel geeft altijd een beperkt aantal opties. Examenmakers hebben helaas nog al eens last van tunnelvisie. Dit kan tot heel vervelende discussies leiden met de tweede corrector en met de examenmakers. Bijvoorbeeld omdat goed onderbouwde antwoorden moeten worden fout gerekend. Helaas is er ook altijd nog een kleine groep docenten die grenzen oprekt of overschrijdt. Wat doe je als een collega een onzinantwoord goed rekt?

Ik zou het mooi vinden als literaire teksten in verbondenheid met andere teksten zouden worden opgenomen in het CE, maar het corrigeren en het overleg met tweede corrector lijkt me erg lastig. Nu al zijn er flinke discussies over de regels van taalgebruik bij het vmbo-examen. Bij literaire teksten zijn vaak meerdere interpretaties mogelijk, dit lijkt me nog meer discussie opleveren dan nu het geval is.

Mijn vrees is dat dit in verband met beoordelingsbetrouwbaarheid zal leiden tot vraagtypen die onvoldoende recht doen aan de multi-interpretabiliteit van literaire teksten. Ook is het denkbaar dat literatuuronderwijs in het teken komt te staan van het examen, terwijl de tendens nu is literair lezen in te zetten voor persoonlijke en maatschappelijke vorming, doeldomeinen die dichterbij liggen bij aard en functie van literair lezen.

6.4 Consequentie

Vanzelfsprekend, en dat geldt ook voor de vorige vragen, moet het onderwijs hier ook over gaan en niet alleen de examens.

6.5 Differentiatie

Reeds eerder opgemerkt: dit hangt af van het niveau waarop de leerling examen doet. (bovenstaande voorstellen alleen voor het VWO uitvoeren?)

Ik zou het wel op vwo testen maar niet op havo.

Ik vind dit meer een vwo-vaardigheid dan een havo-vaardigheid. Daar moet wel goed op gelet worden.

Dit vind ik passen bij het schoolexamen op havo/vwo. In het referentiekader is hier voor het mbo niet over opgenomen.

Dit vind ik wel meer iets voor vwo. Een uitgelezen mogelijkheid om onderscheid te maken in havo- en vwo-examens.

Hangt van het niveau van de leerling af.

Niveau-afhankelijk

Voor het vmbo niet van toepassing

Dit lijkt mij voor vmbo niet haalbaar. Wel voor havo/vwo.

Niet voor vmbo havo en vwo kan het wel

Ook hier geldt dat het voor vmbo lastig is

Wederom geef ik antwoord met enkel vmbo in mijn hoofd

Niet voor vmbo, geen ervaring met havo en vwo.

6.6 Leerlingkenmerken

Ook hier weer de opmerking dat dit een verzwarende betekenis heeft voor leerlingen die geen Nederlands sprekende ouders hebben.

6.7 Niet in te delen

Zoals gezegd: enkel tekstverklaren is te beperkt voor CSE.

6.8 Nuance

Niet alle teksten hoeven in samenhang bevroegd te worden.

Vr 8 is geen must maar het kan

Het vergelijken van literaire teksten en/of fictieteksten met zakelijke teksten is nuttig om o.a. het doel en het effect van beide tekstsoorten te kunnen inzien en begrijpen, dat zou thematisch kunnen, maar hoeft m.i. niet.

6.9 Radicale doordening

Waarom deze wanhopige pogingen om nog iets van ons vak te maken?

Het schoolvak Nederlands zou opgesplitst moeten worden in drie deelvakken: Taalkunde, letterkunde en taalbeheersing. In elk onderdeel moet examen gedaan worden. En elk onderdeel wordt gedoceerd door een eerstegraads specialist in een van deze onderdelen. Taalkunde door een taalkundige of taalkundig specialist, etc. (En niet taalkunde laten doceren door een letterkundige, wat ik heb meegemaakt en die ik dan moest vertellen dat oppervlakte- en dieptestructuur, de begrippen generatief en boomdiagram zaken zijn, die Chomsky heeft opgediept uit de geschiedenis van de linguïstiek en die binnen zijn opvattingen een nieuw leven gingen leiden). Overigens bleek uit een enquête afgenomen door Onze Taal dat 69 % van de respondenten vond dat het schoolvak uit genoemde drie onderdelen moest gaan bestaan.

6.10 Steun

Het lijkt mij interessant om hier een bijdrage aan te leveren.

Dit vind ik een spannende vernieuwing! Zeker de moeite waard om uit te proberen en vervolgens goed te evalueren.

6.11 Voorstel

Men vraagt naar interpretaties en evaluaties van zulke teksten, niet naar literair-historische kennis of het literaire begrippenapparaat. --& Wat mij betreft wordt ook literair-historische kennis of het literaire begrippenapparaat getoetst, of ten minste in de aangeboden teksten verondersteld dat leerlingen bekend zijn met kennis hieromtrent.

Naar aanleiding van vraag 6 en vraag 7: Leerlingen krijgen een gedicht of literair tekstfragment en moeten hierover hun mening geven, waarbij ze in moeten gaan op de inhoud, de vorm en de strekking van het literaire werk. Wat voor effect heeft de literaire kunstuiting op de leerling? Vraag 8: Er is een verschil in uitwerking van de thematiek tussen een zakelijke en een literaire tekst. Als de leerling dit verschil kan verwoorden, zegt dit iets over zijn kritisch reflectievermogen.

6.12 Voorwaarde

Het lijkt mij een ver-gaande verwatering van de inhoud van het CSE. Bovendien worden twee domeinen verenigd waarvan de samenhang eerst grondig dient te worden onderzocht

Moeilijke vraag. Generaliserend kun je zeggen dat literaire teksten aan interpretatie onderhevig zijn. Laat je deze teksten toe, dan wordt het waarschijnlijk nog moeilijker om een eenduidig correctiemodel te maken.

Mits de vragen bij 7+8 niet los worden gesteld maar deel uitmaken van een betekenisvolle opdracht

Niet helder is wat 'andere vormen van communicatie' in het CSE inhouden

6.13 Vraag naar verduidelijking

8 is te vaag, onduidelijk wat ermee wordt bedoeld.

Het is mij niet duidelijk wat bedoeld wordt met "thema's uit andere vormen van communicatie".

Ook hier: interessant op voorhand, maar het hangt er erg vanaf hoe zo'n toetsing er daadwerkelijk uit gaat zien

Het examen krijgt dan wel een ander karakter. Ik heb hier nog niet zo'n goed beeld bij.

Kan me nog niet echt een voorstelling maken.

Ik werk in het mbo, alleen zakelijke teksten, en heb hier niet direct een beeld bij.

Zou meer informatie willen hebben voor ik mening kan vormen.

Laatste vraag niet helemaal helder.

7. VRAAG 9: TOETSING VAN SCHRIJFVAARDIGHEID IN SE

In vraag 9 kozen respondenten uit een aantal mogelijkheden voor de toetsing van schrijfvaardigheid in het schoolexamen. 54 respondenten maken gebruik van de mogelijkheid een andere keuze voor te stellen of een opmerking te maken.

Tabel 7. Respons op de vraag naar mogelijke scenario's voor de toetsing van schrijfvaardigheid in het schoolexamen

9. Wat mij betreft, toetsen we in het school-examen idealiter het schrijven van... (meerdere antwoorden mogelijk) Een zakelijke tekst	9. Wat mij betreft, toetsen we in het school-examen idealiter het schrijven van... (meerdere antwoorden mogelijk) Verscheidene zakelijke teksten	9. Wat mij betreft, toetsen we in het schoolexamen idealiter het schrijven van... (meerdere antwoorden mogelijk) Een zakelijke tekst gebaseerd op bronnen	9. Wat mij betreft, toetsen we in het schoolexamen idealiter het schrijven van... (meerdere antwoorden mogelijk) Verscheidene zakelijke teksten gebaseerd op bronnen	9. Wat mij betreft, toetsen we in het school-examen idealiter het schrijven van... (meerdere antwoorden mogelijk) Een creatieve tekst	9. Wat mij betreft, toetsen we in het school-examen idealiter het schrijven van... (meerdere antwoorden mogelijk) Verscheidene creatieve teksten	9. Wat mij betreft, toetsen we in het schoolexamen idealiter het schrijven van... (meerdere antwoorden mogelijk) Geen van deze teksten, maar... (licht hieronder toe)
71	80	174	156	145	54	14

Vier respondenten kozen inderdaad geen enkel van de zes alternatieven, en voorzagen ons van argumenten om schrijfvaardigheid niet te toetsen. Tien andere respondenten maakten ook geen keuzen, maar boden alternatieven aan. De overige 40 respondenten maakten wel keuzen, en voorzagen hun keuze van aanvullend commentaar.

GEEN VAN DEZE TEKSTEN, MAAR... (LICHT HIERONDER TOE)

7.1 *Arg-Contra*

Nog een moeilijk aan te leren vaardigheid erbij....

Ook hier geldt: wat willen we? En er is uit onderzoek gebleken, u wel bekend, dat er geen overeenstemming is te bereiken over de beoordeling van schriftelijk werk van deze aard.

Tegenstander van schrijfvaardigheid in productieve zin, schrijftheorie wordt nu al voldoende getoetst. correctie schrijfvaardigheid wordt te subjectief en is een te zware belasting voor docenten die moeten corrigeren (nu al het zwaarst belast, ook zonder schrijfvaardigheid)

7.2 *Arg-Pro zakelijk & creatief*

Zowel zakelijke als creatieve teksten.

7.3 *Bedenking*

Het beoordelen van schrijfvaardigheid (van welke tekst dan ook) lijkt me nog subjectiever dan het huidige examen. Dat lijkt me niet wenselijk voor een centraal examen.

7.4 *Differentiatie*

een keuze voor 1 soort tekst

7.5 *Niet in te delen*

Niks (GR: bedoeld wordt: niet toetsen)

7.6 *Status quo*

Dat doen we in het schoolexamen.

Dit doen we al in het SE

Ik laat mijn leerlingen columns schrijven. Hierin gaan ze in op persoonlijke zaken en ook op actuele zaken. De combinatie levert een cijfer op. Hiervoor moet je ze wel meenemen in de maatschappelijke discussie van dat moment. Met het vak geschiedenis werk ik ook wel samen. Zo zou een leerling een mening kunnen hebben over onze historie in Nederlands-Indië en hierover een beschouwing kunnen schrijven. Maar nu

geef ik wel wat van mijn schoolexamen weg. Ook werk in met essays rondom literatuur en meningsvorming.

7.7 Voorstel

Als schrijfpdracht alleen een samenvatting laten maken.

Het mooiste zou het zijn als de leerling een soort meesterproef kon schrijven over een taalbeschouwend of literair onderwerp.

Het schrijven van een betoog n.a.v. een gekozen onderwerp. Dit m.b.v. een documentatiemap.

8. OVERIGE OPMERKINGEN VAN RESPONDENTEN DIE WEL EEN KEUZE MAAKTEN

In dit hoofdstuk vermelden we van iedere respondent die toelichtingen toevoegde eerst zijn keuze uit de opties voor de inrichting van het schoolexamen, opdat de respondent enigszins getypeerd is. Als er zoals bij de eerste respondent (12.1) dus staat:

Kiest: Verscheidene zakelijke teksten gebaseerd op bronnen, Een creatieve tekst

Betekent het dat deze respondent het schoolexamen zou willen laten bestaan uit het laten schrijven van meer dan een tekst, ieder gebaseerd op bronnen, en een creatieve tekst.

8.1 Voorstel

Kiest: Verscheidene zakelijke teksten gebaseerd op bronnen, Een creatieve tekst

Doet voorstel: Een dossier van teksten die ze al schrijven: werkstukken bij andere vakken, essay bij een vak als levensbeschouwing enzovoorts. Aangevuld met specifieke opdrachten van Nederlands.

8.2 Arg-Contra

Kiest: Een zakelijke tekst gebaseerd op bronnen

Ook weer niet overdrijven: één tekst. Vroeger beoordeelden we het opstel: twee onafhankelijke nakijkers gaven een cijfer; leerling kreeg het gemiddelde als eindcijfer; en bij een verschil van meer dan 1.5 oordeelde een derde en werd er gemiddeld. Werkte prima, binnen een vakgroep. Of dat tussen scholen ook zo zou werken, misschien? Het is in ieder geval zeer werkbaar, want meer dan twee à drie keer per groep een groter verschil dan 1,5 heb ik nooit meegemaakt. Meestal een à twee gevallen.

8.3 Arg-Contra Creatief

Kiest: Een zakelijke tekst; Verscheidene zakelijke teksten; Een zakelijke tekst gebaseerd op bronnen; Verscheidene zakelijke teksten gebaseerd op bronnen. Geen creatieve teksten laten produceren bij het examen (hooguit naar keuze; er is grote diversiteit in

soorten taalgebruikers; niet iedereen wil creatieve teksten schrijven of die leren schrijven).

Kiest: Een zakelijke tekst gebaseerd op bronnen; Verscheidene zakelijke teksten gebaseerd op bronnen. Het schrijven van creatieve teksten in de bovenbouw vind ik een prima onderwijsdoel. Maar het toetsen ervan in het schoolexamen vind ik een slecht idee, juist voor de creativiteit en de motivatie van de leerlingen.

8.4 *Arg-Contra vermenging van vaardigheden*

Kiest: Een creatieve tekst. Zodat er geen vermenging ontstaat met andere vaardigheden zoals leesvaardigheid (bijvoorbeeld bronnen lezen en interpreteren).

8.5 *Arg-Pro*

Kiest: Verscheidene zakelijke teksten gebaseerd op bronnen; Verscheidene creatieve teksten. Beide aspecten zijn van belang bijv. als creatieve teksten het schrijven van een paar columns, recensies etc.

Kiest: Een zakelijke tekst. Een zakelijke tekst gebaseerd op bronnen. Een creatieve tekst. Dit zijn bij elkaar dus meerdere teksten (zowel een of twee zakelijke als een creatieve tekst)

Kiest: Verscheidene zakelijke teksten: Ik ben niet tegen creatieve teksten, een combinatie zou ook mogelijk moeten zijn.

Kiest: Verscheidene creatieve teksten: Ik laat leerlingen nu al vrije, creatieve teksten schrijven. Goed voor de hersenen, leuk om te doen, geeft inzicht in tekstopbouw en laat hen nadenken over de lezer zal reageren.

Kiest: Een zakelijke tekst gebaseerd op bronnen. Leerlingen moeten leren hoe ze een tekst kunnen schrijven m.b.v. bronnen. Dit is voor hun vervolgstudie ook van belang.

Kiest: Verscheidene zakelijke teksten gebaseerd op bronnen. Een creatieve tekst. Veel schrijven met bronnen, omdat je daarmee verschillende andere vaardigheden ook traint: lezen, kritisch bronnen verwerken, enz. Een creatieve tekst heeft ook voordelen, maar geef dan wel aandacht aan bijv. argumentatie, aan een goede redeneerlijn. Wij doen dat bijv. met de essaywedstrijd van de Radboud voor v5-leerlingen. Een mooie mengvorm van creatief en zakelijk schrijven.

8.6 *Arg-Pro Creatief*

Kiest: Een creatieve tekst. Heb ik zelf moeten doen, ooit, en ik vond het ZOOUOU leuk om te doen!

8.7 *Arg-Pro vermenging van vaardigheden*

Kiest: Een zakelijke tekst gebaseerd op bronnen. Voor havo en vwo vind ik dit van zeer groot belang, omdat daarmee een brug kan worden geslagen met hbo en wo. We kunnen hiermee ook werken aan geïntegreerd lees- en schrijfonderwijs.

8.8 Arg-Pro zakelijk & creatief

Kiest: Een zakelijke tekst gebaseerd op bronnen. Verscheidene zakelijke teksten gebaseerd op bronnen. Een creatieve tekst. Verscheidene creatieve teksten. Het lijkt me wenselijk meer dan één schrijfopdracht te laten maken als onderdeel van het school-examen, en dan zowel een creatieve (één of meer) als een zakelijke, afhankelijk van de lengte ervan.

Kiest: Een zakelijke tekst. Verscheidene zakelijke teksten. Een zakelijke tekst gebaseerd op bronnen. Een creatieve tekst. Zakelijke teksten gebeurt nu ook al creatieve teksten mocht ook in mijn jeugd....

Kiest: Verscheidene zakelijke teksten gebaseerd op bronnen. Verscheidene creatieve teksten. Zo kun je recht doen aan verschillen. Creatieve geesten krijgen zo ook een kans, terwijl je daarnaast je kunt voorbereiden op wat voor jouw vervolgopleiding nodig is.

8.9 Bedenking

Kiest: Verscheidene zakelijke teksten gebaseerd op bronnen. Een creatieve tekst. Dit zou in het belang zijn van de determinatie, maar we moeten ook op zoek gaan naar een balans tussen goed determineren en werkdruk(nakijkwerk). Hoe doen we dat?

Kiest: Verscheidene zakelijke teksten gebaseerd op bronnen. Een creatieve tekst zal zeer smaakgevoelig worden beoordeeld.

Kiest: Verscheidene zakelijke teksten gebaseerd op bronnen. Eigenlijk doen we dit al, al moet ik bekennen dat we ons meestal beperken tot beschouwende en betogende teksten. Dit omdat, en dat is te verwachten, de beoordeling eenvoudiger is.

Kiest: Een zakelijke tekst gebaseerd op bronnen; Een creatieve tekst. Maar het nakijken blijft een issue!

Kiest: Een creatieve tekst. Maar let op: gebruiksvriendelijk na te kijken mét een correctievoorschrift (met name welke interpunctie is verplicht bij het vmbo en welke niet, maar ook "geachte" of "beste"?)

Kiest: Een zakelijke tekst gebaseerd op bronnen. Meerdere zakelijke teksten zou heel mooi zijn, maar meerdere teksten per leerling moeten beoordelen? Laten we het ook leuk houden voor de docent qua werkdruk!

Kiest: Een zakelijke tekst. Een creatieve tekst. Mits het correctievoorschrift niet dusdanig leidend is, dat het een invul- en afvinkoefening wordt voor leerlingen. Ondanks het feit dat er ongetwijfeld meer discussie komt, vind ik dat er meer verantwoordelijkheid bij de leerkracht moet liggen om dit soort werk te beoordelen. Dan wordt er namelijk inhoudelijk ook meer gevraagd van de leerling.

Kiest: Verscheidene zakelijke teksten gebaseerd op bronnen. Natuurlijk meer teksten gebruiken ivm tekst- en genrespecificiteit. Hopelijk komt er nog een stelling over het beoordelen - de achilleshiel van de schrijftoets immers.

Kiest: Verscheidene zakelijke teksten. Een zakelijke tekst gebaseerd op bronnen. Verscheidene creatieve teksten. NB: ik schrijf 'idealiter'. Echter, hoe meer teksten je echt summatief toetst in het schoolexamen hoe meer je ook moet oefenen. De hoeveelheid correctiewerk die dat meeneemt, kan ik niet aan. Bij mij schrijven de leerlingen derhal-

ve alleen een zakelijke tekst gebaseerd op bronnen voor het schoolexamen en maken ze da andere teksten als oefening of wel summatief, maar dan alleen meetellend voor hun rapporten in de voorexamenklas.

Kiest: Verscheidene zakelijke teksten gebaseerd op bronnen. Stilistische variatie en/of variatie in doelgroep is wenselijk en biedt ook mogelijkheden voor creativiteit. Objectief beoordelen is lastig bij creatief schrijven.

Kiest: Verscheidene zakelijke teksten. Een zakelijke tekst gebaseerd op bronnen. Verscheidene zakelijke teksten gebaseerd op bronnen. Verscheidene creatieve teksten. Toetsen heel graag, maar wie kijkt het na? Hoe wordt het beoordeeld? Welke criteria leggen we ervoor aan? Als docent in het vmbo ken ik de oude examens schrijfvaardigheid nog en die (goed) corrigeren was heeeeeeeel veel werk. Het oefenen van deze vaardigheid vergt ook veel tijd en aandacht, zeker van de docent. Leerlingen maakt het allemaal niet zo veel uit en laat je de teksten thuis schrijven, dan is de kans groot dat iemand anders, al dan niet betaald, de teksten schrijft. Wat dat betreft is er niet zoveel veranderd t.o.v. de jaren zeventig toen ik op het vwo zat.

8.10 Creatief als keuze

Kiest: Verscheidene zakelijke teksten gebaseerd op bronnen. Advies: een creatieve tekst alleen als keuze-opdracht aanbieden.

Kiest: Verscheidene zakelijke teksten gebaseerd op bronnen. Een creatieve tekst

8.11 Differentiatie

Kiest: Creatieve tekst als keuzemogelijkheid. Verscheidene zakelijke teksten. Verscheidene zakelijke teksten gebaseerd op bronnen. Een creatieve tekst. Dit heb ik ingevuld met vmbo-t en havo in het achterhoofd. Voor een vmbo-basis of vmbo-kader leerling is het schrijven aan de hand van bronnen veel moeilijker.

Kiest: Een zakelijke tekst gebaseerd op bronnen. Een creatieve tekst. Het zou mooi zijn als leerlingen kunnen kiezen tussen het schrijven van een zakelijke of fictieve tekst.

8.12 Status quo

Kiest: Een zakelijke tekst gebaseerd op bronnen. Zakelijk schrijven maakt bij ons al jaren deel uit van het schoolexamen. Bij de beoordeling zijn er zelden of nooit problemen en is er steeds een mogelijkheid voor een "second opinion".

Kiest : Verscheidene zakelijke teksten gebaseerd op bronnen. Een creatieve tekst. Op dit moment toetsen wij schrijfvaardigheid havo door middel van een schrijfdossier met verschillende zakelijke teksten (zakelijke brief+ sollicitatiebrief, artikel, betoog, uiteenzetting, beschouwing=balansverslag) en twee creatieve teksten, waaronder een script. Schrijfproducten doorlopen verschillende fases (1e versie/feedback/2e versie/ beoordeling).

8.13 Voorstel

Kiest: Een zakelijke tekst gebaseerd op bronnen. Een reactie op een brontekst, bijvoorbeeld een brief. Je kunt dit koppelen aan het punt dat IIn zich van tevoren kunnen inlezen in een onderwerp. Nadeel: werkdruk!!!!!!! Binnen de huidige arbeidsvoorwaarden/taakbeleid is het onmogelijk om een (omvangrijkere) schrijfpdracht aan het examen toe te voegen. De afgelopen jaren is er flink gesneden in taken. Het gevolg daarvan is dat op mijn school alle docenten 1 á 2 uur meer zijn gaan lesgeven. Hierdoor heb ik in 4- en 5-havo minder tijd om schrijfvaardigheid te oefenen. We hebben een deel van schrijfvaardigheid geschrapt. Het CE zoals dat nu is kost al erg veel tijd om na te kijken. Met de toevoeging van een schrijfpdracht ga ik de deadlines niet meer halen. Dit kan dus alleen gepaard gaan als bijvoorbeeld de maximale lestaak van 25 á 28 uur (!) flink naar beneden gaat.

Kiest: Een zakelijke tekst. Een sollicitatiebrief (specifieke vorm van het betoog)

Kiest: Een zakelijke tekst. Een zakelijke tekst gebaseerd op bronnen. Een creatieve tekst. Een variatie aan teksten is raadzaam, zodat leerlingen in meerdere teksten hun vaardigheid kunnen laten zien. De 3 teksten vormen een portfolio waarover 1 cijfer wordt gegeven.

Kiest: Een zakelijke tekst gebaseerd op bronnen. Een creatieve tekst. Een zakelijke tekst baseren op bronnen is interessant want ze kunnen dan informatie vergaren en verwerken tot een eigen tekst. Een creatieve tekst zou wat mij betreft ook een communicatieve tekst kunnen zijn (dus een brief of dagboekfragment) omdat niet alle leerlingen hun verbeelding kunnen aanwenden voor een creatieve tekst. Ik zou dus wel keuzemogelijkheden geven.

Kiest: Verscheidene zakelijke teksten gebaseerd op bronnen. Een creatieve tekst. Ideaal is een schrijfdossier dat leerlingen keuze biedt uit zakelijke en creatieve teksten. Probleem daarbij is wel de controle op plagiaat. Het is ondoenlijk om dit handmatig te doen, daar zal software voor moeten worden aangeschaft.

Kiest: Verscheidene zakelijke teksten. Verscheidene creatieve teksten. Portfolio met herziening van een zakelijke en een creatieve tekst. Dat mogen twee cijfers zijn wat mij betreft.

Kiest: Verscheidene zakelijke teksten. Een zakelijke tekst gebaseerd op bronnen. Een creatieve tekst. Zakelijke brieven zouden ook onderdeel moeten zijn

8.14 Voorwaarde

Kiest: Verscheidene zakelijke teksten gebaseerd op bronnen. Indien het mogelijk is om een objectief beoordelingsmodel te maken voor creatieve teksten, dan zie ik die teksten heel graag in het examen.

9. VRAAG 12: DEELNAME AAN WERKGROEPEN SCHRIJFVAARDIGHEID IN SE

Respondenten gaven in vraag 12 of zij aan een of meer van de vier voorgestelde werkgroepen zouden willen deelnemen. Verreweg de meerderheid gaf aan te willen meedoen (183 van de 321 respondenten). 34 Respondenten lichtten hun antwoord toe.

De vier werkgroepen werden als volgt in de vragenlijst voorgesteld:

- 1) Werkgroepen van vakgroepen van verschillende scholen leggen onderling standaarden vast (de grens tussen voldoende/onvoldoende) en wisselen teksten uit voor beoordeling.
- 2) Werkgroepen zetten trainingen op in het beoordelen van teksten met tekstschalen. Tekstschalen zijn reeksen van drie tot vijf teksten oplopend in kwaliteit, die de beoordeling van nieuwe teksten ondersteunt.
- 3) Werkgroepen voeren een experiment uit, waarbij teksten uit hun schoolonderzoek beoordeeld worden door getrainde docenten van andere scholen, met een tekstschaal, met twee of drie oordelen per tekst.
- 4) Een werkgroep onderzoekt in hoeverre automatische tekstbeoordeling mogelijk is (beoordeling op basis van een digitaal tekstbestand, door de computer beoordeeld), bijvoorbeeld bij de beoordeling van lang-antwoordvragen bij leesvaardigheid, om zo de beoordelingslast van docenten te verlichten.

Tabel 8. Vraag 12: Aan welke werkgroep over de beoordeling van teksten denkt u dat (een deel van) uw vakgroep zou willen meewerken? (Uiteraard tegen redelijke voorwaarden van tijdsbeslag en –vergoeding.)

Wergroepen							
1	2	3	4	Geen voorkeur	Geen	Andere, nl	Total
59	28	29	25	62	118	0	321
0	0	0	0	0	0	1	1
0	0	0	0	0	0	1	1
1	0	0	0	0	0	0	1
0	1	0	0	0	0	0	1
0	0	1	0	0	0	1	2
0	0	0	0	0	0	1	1
0	0	0	0	0	0	1	1
1	0	1	0	0	0	3	5
0	0	0	0	0	1	0	1
1	0	0	0	0	7	2	10
0	0	1	0	0	0	0	1
1	1	0	0	0	0	1	3
0	0	0	0	0	1	0	1
0	0	0	0	0	0	1	1
63	30	32	25	62	127	12	351

10. VRAAG 13 EN 14: TOETSING VAN SCHRIJFVAARDIGHEID IN CSE
(LANGE TERMIJN)

Respondenten gaven in vraag 13 aan of zij een tweede zitting in het CSE voor schrijfvaardigheid wenselijk vonden, en in vraag 14 kon men aangeven welke van de opties voor het CSE men het meest wenselijk vond; daarna volgende een open vraag naar een toelichting op een andere dan de voorstelde opties (vraag 14b: xx respondenten maakten van die antwoordmogelijkheid gebruik). Daarna was er een mogelijkheid om op de voorstellen te reageren.

43 respondenten reageerden op de mogelijkheid een andere optie voor te stellen dan de vragenlijst bood (tabel 9). De voorstellen en bedenkingen volgen op deze tabel. Daarna konden respondenten reageren op de optie om twee zittingen voor het CSE Nederlands te organiseren.

Tabel 9. Vraag 14. Welke vorm van toetsing in het CSE vindt u het meest wenselijk?

	1	2	3	4	5	6	totaal
Geen opmerking	68	3	132	81	13	1	298
Alternatief: combi in 1 zitting	0	0	0	1	1	25	27
Arg-Con	3	0	2	0	1	0	6
Arg-Pro	0	1	4	1	0	0	6
Bedenking	0	0	0	1	0	0	1
Geen van alle	0	0	0	0	0	1	1
Niet aan de orde	0	0	0	0	0	1	1
Radicaal	0	0	0	0	0	1	1
Status quo	1	0	1	0	0	0	2
Twijfel	0	0	0	1	0	0	1
Voorstel	2	0	2	1	2	12	19
Voorwaarde	0	0	1	1	0	0	2
Weet niet	0	0	0	0	0	1	1
Wens	0	0	0	0	0	1	1
Total	74	4	142	87	17	43	367

Tabelnoot:

- 1: Eén zitting, alleen leesvaardigheid
- 2: Eén zitting, alleen schrijfvaardigheid
- 3: Twee zittingen, schrijf- en leesvaardigheid apart
- 4: Twee zittingen, schrijf- en leesvaardigheid geïntegreerd, met verschillen in zwaartepunt
- 5: Geen van deze opties vind ik wenselijk
- 6: Een andere optie, namelijk... (licht hieronder toe)

11. VOORSTELLEN EN BEDENKINGEN BIJ ANDERE OPTIES VOOR SCHRIJFVAARDIGHEIDSTOETSING IN CSE

11.1 Alternatief: combi in 1 zitting

Indien mogelijk een combinatie van beide, of beide afzonderlijk, mits dit de werklast niet vergroot.

1 zitting: lees- en schrijfvaardigheid geïntegreerd.

één zitting, schrijf- en leesvaardigheid

Één zitting met lees- en schrijfvaardigheid voor het vmbo (tl)

Een zitting, lees- en schrijfvaardigheid geïntegreerd, met nadruk op leesvaardigheid.

Één zitting, lees- en schrijfvaardigheid geïntegreerd.

Gewoon 1 zitting met lees- en schrijfvaardigheid en dan de duur examen verhogen van twee naar drie uur. Bij basis- en kader geen wijzigingen doorvoeren!

Eén zitting, schrijf- en leesvaardigheid geïntegreerd met het zwaartepunt bij leesvaardigheid

Een zitting, lees en schrijfvaardigheid geïntegreerd

Één zitting waarbij lees- en schrijfvaardigheid geïntegreerd zijn

Eén zitting met zowel schrijf- als leesvaardigheid.

Een zitting, waarin beide worden getoetst.

Eén zitting, schrijf- en leesvaardigheid geïntegreerd

Gewoon één zitting om te voorkomen dat Nederlands nog meer dan al het geval is een uitzonderingsvak wordt. Wel zowel lees- als schrijfvaardigheid geïntegreerd toetsen.

één zitting, schrijf- en leesvaardigheid geïntegreerd.

Eén zitting, lees- en schrijfvaardigheid gecombineerd. In de dagelijkse lespraktijk toets je leesvaardigheid en schrijfvaardigheid als aparte onderdelen in sessies van 60 minuten. Het moet dan mogelijk zijn om een samenhangend geheel te construeren, waarbij voor de leerling synthese ontstaat, voor 180 minuten.

Een belangrijke drempel om tegen twee zittingen te zijn is de werkdruk. Een tweede examenronde vraagt ook om een tweede overlegronde met examinatoren etc. Het ministerie juicht vernieuwing toe, maar laat niets van zich horen als nieuwe plannen meer arbeidsuren vragen.

Eén zitting, schrijf- en leesvaardigheid geïntegreerd.

Een geïntegreerde zitting

Eén zitting, van drie uur, waarin lees- en schrijfvaardigheid beide worden getoetst.

Eén zitting, lees- en schrijfvaardigheid geïntegreerd.

Een zitting waarin leesvaardigheid en schrijfvaardigheid wordt getest in drie uur.

Indien mogelijk: Eén zitting, schrijf- en leesvaardigheid geïntegreerd.

Eén zitting, schrijf- en leesvaardigheid geïntegreerd

Een zitting, schrijf- en leesvaardigheid geïntegreerd.

Lees- en schrijfvaardigheid in een zitting

Eén zitting deels schrijven, deels lezen.

In een zitting kun je zowel aandacht besteden aan leesvaardigheid en aan schrijfvaardigheid door de leerling de opdracht te geven een keuze te maken uit een van de vijf teksten. De leerling geeft zijn beargumenteerde mening over de geselecteerde tekst en formuleert daarbij in volledige zinnen.

11.2 Arg-Con

Theorie van schrijfvaardigheid komt voldoende aan bod. Geen schrijfvaardigheid toetsen!

Inhoud: Het proces bij schrijfvaardigheid is minstens zo belangrijk als het product- geef leerlingen wel de kans om te groeien.

Met name voor Vavo docenten zal een tweede ronde een enorme taakverzwaring betekenen.

Wat is de reden voor deze schifting? Docenten Nederlands zijn toch prima in staat om zelf een betrouwbare toets schrijfvaardigheid op te nemen in hun Schoolexamen? Voor leerlingen met dyslexie of met een taalachterstand zorgt een aparte zitting schrijfvaardigheid wellicht voor veel extra stress. Misschien moet het gebruik van een spellingscontrole wel mogelijk zijn, met de meest uitgebreide vorm voor leerlingen met dyslexie (zij herkennen immers moeilijk een spelfout).

Waarom zou je bij leesvaardigheid wederom schrijfvaardigheid willen toetsen? Waarom niet leesvaardigheid toetsen zoals de moderne vreemde talen dat ook doen?

Door lezen en schrijven centraal te toetsen haal je heel veel autonomie bij scholen weg. Gezien de huidige kritiek op het CE Nederlands heb ik er weinig vertrouwen in dat een extra CE een kwalitatieve toevoeging aan het programma is.

11.3 Arg-Pro

Schrijfvaardigheid: JA. Leesvaardigheid centraal toetsen onder heel strikt voorbehoud: de huidige sores met arbitraire beoordelingen mag niet terugkeren en het CvTE valt zeer veel te verwijten t.a.v. de teloorgang van het huidige examen. Ik vraag me af of dit goed te toetsen is, zolang de drogredenen en argumentatietheorie zo'n dominante rol spelen. Taalbeheersing is het vakdomein dat er van nu af aan uit moet, en taalbeschouwing moet als belangrijk domein terugkeren. Nederlands moet gaan over de Nederlandse taal, over taalontwikkeling, over Nederlands in relatie tot andere talen, over Nederlandse letterkunde en cultuur en de letterkunde en cultuur in relatie tot die van andere talen, maar NIET over pragma-dialectische dogma's, zoals nu het geval is.

Geeft meer ruimte om te beoordelen (is natuurlijk ook meer werk)

Vanwege correctiedruk

Zou een goed alternatief zijn voor de huidige situatie. Maar zo was het eerder ook. Twee zittingen. Niets nieuws dus.

Verspreiden lijkt me voor leerlingen fijner qua inspanning. Ook is het duidelijker qua doel.

Zoals in de inleiding bij de vragen uitgelegd.

11.4 Bedenking

Met enige schroom: twee zittingen, geïntegreerd. Maar één zitting geïntegreerd is ook een optie (is geen antwoordmogelijkheid bij vr.14). Twee zittingen heeft een risico in zich: hogere belasting docenten, meer overleg met eventuele tweede correctoren. Schrijfvaardigheid landelijk toetsen heeft echt voordelen, maar in de huidige correctiepraktijk (eerste --> tweede corrector) ook grote nadelen.

11.5 Differentiatie

Deze vragen zijn niet eenduidige te beantwoorden voor alle schoolniveaus.

11.6 Geen van alle

Ik vind alleen een zitting leesvaardigheid niet wenselijk, maar ik vind het nog minder wenselijk om er schrijfvaardigheid aan toe te voegen. Het CE zoals het nu is, is mijns ziens niet toereikend, maar ik weet niet hoe het beter kan.

11.7 Niet aan de orde

Geen voorkeur. Dit is in mijn vorm van onderwijs niet aan de orde.

11.8 Radicaal

Na een grondige discussie over de grondvesten van het vak zal de uitkomst zijn dat we op drie fronten gaan examineren: taalkunde, letterkunde en taalbeheersing. Ik ga voor het gemak uit van deze 'klassieke' verdeling, die vanzelfsprekend aangepast kan worden aan de eisen van de tijd. En gespecialiseerde docenten doceren deze 'subvakken' en examineren uiteindelijk.

11.9 Status quo

Ik vind de huidige situatie prima met die voorwaarde dat de eis 'niet meer dan 0,5 punten tussen SE en CE verdwijnt.

Het is momenteel niet anders: in ons schoolexamen zit een schrijftoets eind periode 2 /toetsweek januari: die krijgt dan een andere organisatie maar qua PTA verandert er niks wezenlijks.

11.10 Twijfel

Moeilijk om een keuze te maken, daar deze afhangt van de vorm die deze examens aan gaan nemen.

11.11 Voorstel

CSE met weging 25%. Schrijfvaardigheid, mondelinge taalvaardigheid en literatuur allemaal met 25% in schoolexamen.

Schrijfpoddrachten kunnen als SE afgenomen worden.

Op deze wordt ook de studielast voor leerlingen gespreid en hebben docenten na de vroege zitting meer tijd om na te kijken. Een idee is wellicht om het onderdeel literatuurgeschiedenis op te nemen in het centraal eindexamen. Het gaat daarbij vaak om reproduceren en toepassen van kennis. Dit is wellicht makkelijker en sneller na te kijken in overleg met een tweede corrector dan het onderdeel schrijfvaardigheid. Dat laatste zou steekproefsgewijs door een tweede corrector kunnen worden nagekeken.

En nog een derde zitting - immers Nederlands is een kernvak - letterkunde.

Lezen en schrijven geïntegreerd, gebaseerd op eigen samenwerkend onderzoek.

Het lijkt mij verstandig schrijfvaardigheid binnen scholen te toetsen en niet landelijk. Wel zou het fijn zijn als de weging van het CSE leesvaardigheid omlaag zou gaan. Daarnaast zou ik meer vakinhoud in het examen willen (taalkunde/letterkunde bv).

Beide besproken vaardigheden kun je niet los van elkaar zien. Als je een stuk moet schrijven, in welke context dan ook, ga je lezen. Datzelfde geldt natuurlijk voor spreekvaardigheid. Waarom niet alles integreren in een taaldossier?

Schrijfvaardigheid als vast onderdeel opnemen in het schoolexamen van alle scholen.

Hoe utopisch ook: is het ook een overweging het parlementair debat als CSE in overweging te nemen?

Als we na de drie vaardigheden kijken, is leesvaardigheid de basisvaardigheid. Schrijfvaardigheid is al een hogere vaardigheid: je hebt je leesvaardigheid nodig om te komen tot een goede bronnenverzameling. Daarnaast moet je op basis van bronnen je gedachten gestructureerd en stilistisch verantwoord weergeven. Spreekvaardigheid (speech) of Parlementair Debat is de hoogste vaardigheid: je hebt je leesvaardigheid hard nodig om je goed in te lezen en bronnen kritisch te beoordelen. Je hebt vervolgens je schrijfvaardigheid nodig om je beurt uit te schrijven of voor te bereiden (denk ook aan framing, juiste oorzaak-gevolgrelaties e.d.) Verder neem je de argumentatieve vaardigheden mee. Daarnaast toets je analytisch denkvermogen, logisch redeneren en kritische denkvaardigheden: allemaal voorbeelden van hogereorden denken. En je kunt ook nog eens over taalkundige onderwerpen debatteren of over thema's (grote vragen) die in de literatuur aan je gesteld worden. Kortom: ik verbaas me erover dat we al jaren op het examen de basisvaardigheid lezen als uitgangspunt nemen. Laten we eens goed kijken naar spreekvaardigheid. Het zou misschien ook kunnen zorgen voor een nieuwe wind door het vak: leerlingen zullen de lessen Nederlands wel eens erg aantrekkelijk kunnen gaan vinden als ze daar leren denken.

Natuurlijk moet er dan een goede structuur worden gegeven, een degelijke theorie en een betrouwbaar beoordelingsmodel (bijv. een rubrics...). Maar dat is te doen. Neem dit eens in overweging!

Alsjeblieft iet nóg meer CSE! Als toch, dan graag literatuurgeschiedenis in het CSE.

Doorlopend, waarbij in de periode januari-mei circa 6 - relatief korte - toetsmomenten zijn.

Het hele circus twee keer per jaar lijkt me ongehoorde taakverzwaring voor de docent. Wellicht kan het examen aangepast en net als het vmbo examen uit twee delen bestaan. Na een aantal tekstbegripvragen is het wel mooi geweest. Dus twee teksten met tekstbegripvragen bijvoorbeeld en deze onderling vergelijken en dan een reactie op een van de stukken laten schrijven.

Twee zittingen: (1) zitting leesvaardigheid; (2) zitting spelling

Vastleggen wat er gedaan moet worden in de SE's, en de schrijfpodracht als SE verplicht stellen.

Een examen Schrijfvaardigheid op basis van een portfolio of een examen Schrijfvaardigheid waarin tijd is ingericht voor het geven en verwerken van (peer)feedback.

Onderdeel stijl en spellen toevoegen

Een goed schoolexamen en geen eindexamenzitting.

Geen mening. Het antwoord is mogelijk anders voor vmbo dan voor vwo. Is toetsing van de leesvaardigheid van vwo'ers wel nodig? Het lijkt me onmogelijk om vwo te doen als je teksten niet goed leest. Ik zou bij havo/vwo schrijfvaardigheid toetsen op basis van voorgelegde teksten (zodat je het probleem van verschil in voorkennis deels oplost).

11.12 Voorwaarde

In overeenstemming met mijn antwoord op vraag 13 heb ik hier geen mening over.

Er moet wel een eenduidig beoordelingsmodel zijn voor schrijfvaardigheid. Dit moet natuurlijk niet te veel tijd gaan kosten daar wordt niemand blij van.

Bij voorkeur minimaal drie maanden tussen de twee zittingen.

11.13 Weet niet

Weet ik niet

11.14 Wens

Het liefst zou ik van het hele systeem van eindtoetsing af willen, maar als ik moet kiezen zou ik voor twee zittingen met aparte vaardigheden gaan.

12. REACTIES OP DE OPTIE OM TWEE CSE ZITTINGEN VOOR NEDERLANDS VOOR TE STELLEN

12.1 Alternatief: combi in 1 zitting

Mag ook in één examen wat mij betreft.

12.2 Arg-Con

Ook hier: dit kan prima op scholen zelf gebeuren. Wij doen dit al zo. Het lijkt mij veel extra gedoe om dit centraal te doen, terwijl het mij weinig lijkt op te leveren.

Wat meer vertrouwen in wat er op iedere school gebeurt is voor mij essentieel. Nog meer landelijk betekent nog meer beantwoordingsmodellen waar wat mij betreft te veel op aan te merken zal zijn.

Werkdruk / procedures: De belasting voor een examen leesvaardigheid is in de 1e termijn (BB havo/vwo) ongeveer 90 minuten per leerling, daar komt nog een 2e termijn bovenop. Daarnaast worden in het examenjaar mondelingen (literatuur) afgenomen (90 minuten per leerling) en als daar ook nog schrijfvaardigheid bij komt, is het wellicht handig een aparte clause in de CAO VO voor docenten Nederlands op te nemen...veel docenten hebben ook nog andere klassen waar ook het hele programma van doorloopt.

Twee zittingen? Hoe en wanneer gaan we dat allemaal beoordelen? Dit wordt gekkenwerk. We worden nu al naar achteren geplaatst in het examenrooster waardoor het niet meer te doen is om alles op een goede manier beoordeeld te krijgen binnen de gestelde tijd. Zorg eerst maar voor landelijke betere arbeidsvoorwaarden voor docenten Nederlands voordat er weer allerlei extra werk bijkomt.

Twee vaardigheden tegelijk willen toetsen vergroot de kans op een onbetrouwbaar examen, onwenselijk in het CSE. Het voordeel ervan is ook niet duidelijk.

Ik ben wel bang voor de monsters Werkdruk en Tweede Correctie. Die rappe tongriemers krijgen zo waarschijnlijk meer puntjes (al dan niet mbv de heilige 3.3)

Ik heb wel mijn twijfels bij een CSE met schrijfvaardigheid. Conform de gestelde domeinen moet het gewoon in het schoolexamen worden getoetst: wat is daar mis mee? Bovendien heb ik weinig zin in tweedecorrectieprocedures voor schrijfopdrachten (werkdruk).

Aan het voorstel om twee CSE-zittingen te beleggen kleeft volgens mij het bezwaar, dat dat ten koste zal gaan van het SE, waardoor de overgebleven onderdelen meer en dus teveel gewicht zullen krijgen.

In hoeverre hebben we vertrouwen in elkaars professionaliteit? Blijkbaar niet heel veel, als we ook het schrijven centraal willen toetsen...

Ik weet niet direct een betere optie, maar twee zittingen lijkt me eerlijk gezegd een hele grote belasting voor leerlingen en leerkrachten.

Alles in het CSE te toetsen lijkt er vanuit te gaan dat wij, de docenten, niet competent en/ofobjectief genoeg zijn om dit zelf tijdens het SE te toetsen

Ik denk dat docenten prima in staat zijn het schrijfonderwijs zelf te organiseren en toetsing ervan op te nemen in het schoolexamen. Een tweede zitting in januari levert enorme correctiedruk op. Ik zou ervoor pleiten het CSE af te schaffen.

Wat wil je nu eigenlijk toetsen? Leesvaardigheid heeft te maken met tekstinterpretatie en dat heeft niets te maken met de afschuwelijke vraagstelling van examens. Waarom moet een schrijfproces in een sessie gepropt worden? Het examen Nederlands vind ik een dieptepunt van een schoolcarrière. Het gaat niet om inzicht of diepgang, maar om trucjes. Nederlands is te complex om in een sessie te toetsen.

Bij vraag 13: In het PTA is al ruimte gereserveerd voor meerdere documentatieopdrachten, waarbij bronnenonderzoek wordt gekoppeld aan het schrijven van een zake-

lijke tekst. Daarnaast wordt aandacht besteed aan taalverzorging. Je moet dit niet willen overhevelen naar het CE.

12.3 Arg-Pro

Twee zittingen met apart schrijf- en leesvaardigheid is een verzwaaring van het Centraal Examen. Ik ben hier een voorstander van. Zeker als zaken als grammatica, interpunctie e.d. een rol gaan spelen.

De werkdruk speelt hier een grote rol. Twee zittingen in mei is praktisch onhaalbaar. Een eerste zitting in januari lijkt me een goed idee. Je kunt het PTA aanpassen: schrijfvaardigheid schrap je als schoolexamen en vervang je door het CE. Dat levert nauwelijks extra werkdruk op. Bovendien kun je in het examenjaar na januari focussen op leesvaardigheid en dat zorgt voor structuur. Beide onderdelen in één zitting is niet te doen voor leerlingen.

Twee zittingen met lees- en schrijfvaardigheid geïntegreerd lijkt me ideaal, zodat in het schoolexamen beide ook apart getoetst kunnen worden.

Zoals in de inleiding bij de vragen uitgelegd.

Lezen en schrijven zijn nu eenmaal onlosmakelijk met elkaar verbonden.

We mogen wel het een en ander van leerlingen verwachten!!! Het hoeft niet al te makkelijk te zijn!

12.4 Bedenking

Twee zittingen betekent wel weer extra veel nakijkwerk. Dat is uiteraard niet wenselijk.

Er moet wel goed worden nagedacht over de extra werkdruk voor docenten. Docenten Nederlands hebben wat dat betreft al een zwaarder pakket dan andere docenten.

Enkele opmerkingen. Ik vind dat lees- en schrijfvaardigheid zo veel mogelijk apart getoetst moeten worden, maar totale scheiding is onwenselijk/niet haalbaar. Bij leesvaardigheid speelt formuleren altijd een rol. Ik zou alleen wel willen dat de aftrek voor formuleren en spellen eraf gaat. Verder vind ik het heel goed als er een stukje gedocumenteerd schrijven in het schrijfexamen zit, maar de leesvaardigheid telt dan alleen mee in die zin, dat leerlingen in hun tekst geen dingen mogen beweren die strijdig zijn met de bronteksten, zonder dat ze dat op een goede manier adresseren.

Wel denk ik dat het lastig is om het huidige model van eerste en tweede correctie door te voeren bij het schrijfvaardigheidsonderdeel in januari. Als docenten zelf ook de tweede correctie moeten uitvoeren, zorgt dit voor een enorme stijging van de werkdruk. Dit lijkt mij onwenselijk. Daarnaast moet er goed nagedacht worden over de subjectiviteit bij het beoordelen van schrijfvaardigheid.

Het verzwaart de nakijkdruk wel flink denk ik, zeker als bij beide sprake is van tweede correctie.... Daar zit ik dan eerlijk gezegd weer niet op te wachten!

12.5 Radicaal

Het is de vraag of het cse wel zal blijven bestaan in de huidige vorm. Daarnaast samen met andere schoolvakken ook over gesproken moeten worden.

Dan verval ik in herhaling.

12.6 Twijfel

Ik heb eigenlijk niet zo'n sterke voorkeur. Als je schrijfvaardigheid al in het PTA hebt staan en je geeft het voldoende gewicht, telt dat cijfer al behoorlijk zwaar mee. Als het CE-stof moet worden, zou ik de voorkeur hebben voor aparte zittingen, zodat er een gedegen schrijfpdracht met documentatie kan worden gegeven. Er moet wel een oplossing komen voor de correctiedruk. Als je twee examenklassen lesgeeft, moet je 50 artikelen nakijken.

12.7 Voorstel

Laat schrijfvaardigheid toetsen in het schoolexamen. Geef het centraal examen leesvaardigheid een ander gewicht.

is het niet mogelijk om in een havo-4 of vwo-5 een onderdeel af te ronden/toetsen?

Waarom weer gekozen voor leesvaardigheid. Kies onderwerpen, die door leerlingen zijn bestudeerd. Onderwerpen uit de taalkunde en daarover vragen stellen. Dan kunnen ook onze leerlingen weer een tien scoren. En als je die onderdelen als leerling goed hebt bestudeerd, dan krijgen ze teksten op het examen die ingaan op de thema's uit de taalkunde en dan zullen ze moeten lezen. Je toetst dan niet alleen of ze kunnen lezen.

Beide zittingen in mei

Mocht de lijn worden gekozen om leerlingen zich te laten verdiepen in het thema van de tekst(en), dan is het logisch om leerlingen over datzelfde thema te laten schrijven.

Of schrijfvaardigheid (meerdere sessies, met een schrijfdossier) in SE en leesvaardigheid in CE, elk met een weging van 25% in het eindexamencijfer.

Het zou mooi zijn als schrijven meer gewicht krijgt, zeker gezien de klachten in het vervolgonderwijs. Maar: zie 12...Er is iets voor te zeggen om alleen schrijven in het CE te doen (tekstbegrip is makkelijker te plaatsen als PTA omdat er meer teksten geconstrueerd kunnen worden. Maar ook dat kan gedoe geven). Zeker geen twee zittingen: de taakbelasting wordt daardoor echt te zwaar belast vanwege al die overleggen en verschillen en de organisatie ervan.

12.8 Voorwaarde

De weging van het Ce moet dan wel naar bijv. 25%

Pfoe... Heel erg ambitieus en heel erg goed om schrijfvaardigheid meer gewicht te geven. Voor de leerlingen is dit goed, dus ik ben voor meer (gewicht van) schrijfvaardigheid.

Ik maak me wel zorgen om de correctielast bij twee zittingen.

Gaarne veel aandacht voor werkdruk! Leesvaardigheid kan dan getoetst worden met veel meer gesloten vragen net als vreemde talen.

Twee zittingen, maar dan ook met een tweede correctie voor de schrijfvaardigheid. In het geval van een tweede zitting, dan geen schrijfvaardigheid in het SE.

Het lijkt me voor de beoordeling van belang om de lees- en schrijfvaardigheid zoveel als mogelijk is, uit elkaar te trekken. Beide vaardigheden correleren van nature al fors, dus waarom nog meer vermengen? NB Dit betreft de toetsing, niet het onderwijs hè...

Ik ben alleen vóór een CSE schrijfvaardigheid als de (eerste en tweede) correctielast niet bij de docent komt te liggen.

Twee zittingen organiseren legt een enorme druk op scholen. Voorwaarde is dat de praktische haalbaarheid echt goed onderzocht wordt.

Maak een realistische inschatting van arbeidsuren die nodig zijn voor een nieuwe vorm van toetsing: correctiedruk + overleg met tweede corrector.

12.9 Vraag naar verduidelijking

Ik kan niet goed overzien hoe de optie twee zittingen, schrijf- en leesvaardigheid geïntegreerd, met verschillen in zwaartepunt eruit komt te zien, vandaar mijn keuze.

Hoelang duurt een zitting?

13. VRAAG 15: TOETSING VAN SCHRIJFVAARDIGHEID EN LEESVAARDIGHEID IN CSE GEÏNTEGREERD? (LANGE TERMIJN)

Respondenten gaven in vraag 15 in hoeverre zij het eens zijn met de wensuiting om schrijf- en leesvaardigheid te integreren in het CSE. Zij konden hun antwoorden toelichtingen: 40 respondenten deden dat.

Tabel 10. Vraag 15. Het is wenselijk om in het Centraal Schriftelijk Examen lees- en schrijfvaardigheid geïntegreerd te toetsen, mits praktisch haalbaar (de correctiedruk mag niet toemenen).

	1	2	3	4	5	6	Total
Alternatief: combi in 1 zitting	15	38	34	134	94	14	329
Arg-Con	0	1	0	0	0	0	1
Arg-Pro	4	7	2	1	0	0	14
Bedenking	1	0	0	2	3	0	6
Differentiatie	0	0	0	1	0	0	1
Status quo	0	0	0	0	2	0	2
Voorstel	1	0	0	1	0	0	2
Voorwaarde	0	1	1	2	2	0	6
Totaal	0	0	4	1	3	0	8
Totaal	21	47	41	142	104	14	369

Noot: 1: Helemaal mee oneens; 5: Helemaal mee eens; 6: geen mening

13.1 Alternatief: combi in 1 zitting

Mee oneens

Zie vorige vraag

13.2 Arg-Con

Helemaal mee oneens

Er zijn legio redenen waarom ik dit geen goed idee vind. Er wordt allereerst een stevige samenhang gesuggereerd tussen schrijf- en leesvaardigheid die ik niet direct waarneem, en daarmee is de vraag wat een cijfer voor deze toets zou betekenen. En daarnaast herinner ik mij als betrokkene hoe rampzalig de vorige pilot rondom schrijfvaardigheid in het CSE verliep. Geen goed idee.

Ik denk dat docenten prima in staat zijn lees- en schrijfvaardigheid te combineren en te toetsen. Daar is geen CSE voor nodig.

Opnieuw, de opdrachten zijn mooi, maar moet dat in een centraal examen? Hier gaat een discussie loskomen tussen docent en leerling. Dat is toch wat je wilt op basis van een schrijfofdracht over gelezen teksten.

Het integreren van vaardigheden binnen een toets vind ik onwenselijk omdat je dan minder goed zicht hebt op de kwaliteiten van een leerling.

13.3 Mee eens

Het lijkt me schier onmogelijk om een gedegen schrijfpodracht op te nemen in het CSE zonder dat de correctiedruk toeneemt.

13.4 Mee oneens

Schrijfvaardigheid is prima via se te toetsen.

Ik zie niet in dat dit praktisch haalbaar is: schrijfsels beoordelen is deels subjectief en daar kan nog meer onenigheid over bestaan. Daarnaast is er weinig tijd om na te kijken dat is nu al een probleem.

Ik ervaar het corrigeren nu al als een belasting, laat staan als er naast leesvaardigheid ook nog een ander domein getoetst gaat worden

Eigenlijk zou de correctiedruk moeten afnemen.

Het lijkt me voor de beoordeling van belang om de lees- en schrijfvaardigheid zoveel als mogelijk is, uit elkaar te trekken. Beide vaardigheden correleren van nature al fors, dus waarom nog meer vermengen? NB Dit betreft de toetsing, niet het onderwijs hè...

Ik ben heel bang voor de correctiedruk.

Het idee vind ik leuk, maar ik vind het te groot en te complex voor een zitting. Het probleem is dat het onderwerp je net moet liggen en dat in de Nederlandse kranten het tekstniveau niet altijd even hoog is. Als stevig schoolexamen vind ik het wel te doen.

13.5 Niet mee oneens / niet mee eens

Ik prefereer toch losse

Zie voorgaande: niet doen. Zo'n integratie kan prima als pta getoetst worden (zoals nu ook al veel gebeurt). Leuk die mits-vorm maar ik denk niet dat dit mogelijk is. Natuurlijk neemt de correctiedruk toe: niet alleen overleg met eigen sectie (zoals in de huidige praktijk) maar ook nog eens met een externe partij/partijen. En waarom moet dit per se tijdens het CE? Laat Cito dergelijke opdrachten construeren als pta, zodat secties zelf kunnen beslissen of ze met eigen opdrachten willen werken of niet.

13.6 Arg-Pro

Helemaal mee eens

Ik vind het overigens geen probleem als de correctiedruk iets zou toenemen, mits je tweede correctiewerk sneller kunt terugsturen naar de desbetreffende school als uit een steekproef blijkt dat het werk niet goed is nagekeken in de eerste correctieronde.

De correctiedruk mag van mij best toenemen, mits dat wordt onderkend en docenten Nederlands meer tijd krijgen, zowel in de voorbereiding als bij het beoordelen van de examens. Nu is bijvoorbeeld een docent Engels in een paar uur klaar en zijn docenten

Nederlands zo meer dan een werkweek bezig met de correctie. Het is van een werkgever niet professioneel om van mensen te vragen om dit in hun 'vrije tijd' te doen. De overheid moet dit regelen, schoolbesturen doen het namelijk niet.

Mijn afstudeerscriptie ging over dit onderwerp. Het lijkt mij zeer wenselijk.

Helemaal mee oneens

Maar op zich geen oninteressante overweging, immers lezen en schrijven kunnen niet los van elkaar gezien worden.

Mee eens

Met name voorbeeld 1 spreekt mij wel aan.

De richting van het voorstel onderschrijf ik zeker. De combinatie van zakelijk, creatief en literair spreekt me erg aan. (Rond een thema).

13.7Bedenking

Mee eens

Zie opmerking vorige pagina

13.8Differentiatie

Helemaal mee eens

Voor welke niveaus?

Voor het vmbo

13.9Status quo

Helemaal mee oneens

Lees- en schrijfvaardigheid zijn op dit moment al geïntegreerd (open vragen). Schiet doel voorbij: (havo-)leerling legt focus op inhoudelijke beantwoording, taalaf trek is daarom enorm. Andere vakken zouden taalaf trek ook moeten meewegen, dan gaat het leven voor de leerling.

Mee eens

Volgens mij is dit de huidige situatie.

13.10 Voorstel

Helemaal mee eens

Ik wil er voor pleiten om in alle drie de variaties een vakinhoudelijke inslag toe te voegen (m.n. bij het eerste voorbeeld).

In een zitting kun je zowel aandacht besteden aan leesvaardigheid en aan schrijfvaardigheid door de leerling de opdracht te geven een keuze te maken uit een van de vijf teksten. De leerling geeft zijn beargumenteerde mening over de geselecteerde tekst en formuleert daarbij in volledige zinnen.

Mee eens

De correctiedruk gaat wel toenemen maar dat is maar eens per jaar dus moet gewoon kunnen. Verder kun je leerlingen in de oefenfase ook elkaars werk laten beoordelen en steekproeven nemen.

Ik heb grote twijfels bij de opmerking 'de correctiedruk mag niet toenemen'. Zou daar ook 'de correctiedruk moet daarbij afnemen' kunnen staan?

Mee oneens

Dit onderdeel lijkt mij goed passen in de voorbereidende jaren, dus in klas vier en vijf.

Niet mee oneens / niet mee eens

Ik vind het de moeite waard om dit te onderzoeken en hiermee te experimenteren. Kijk daarbij ook naar de veranderingen die eraan komen m.b.t. het curriculum. Het objectief beoordelen blijft lastig. Ook een optie: stel landelijke getrainde nakijkgroepen samen (volgens mij doen andere Europese landen dat ook) die tijdens het nakijken overleggen. Een docent kijkt dan niet meer zijn eigen klas na.

13.11 Voorwaarde

Helemaal mee eens

Als de correctiedruk niet toeneemt, dan zou dit inhoudelijk het ideale examen kunnen worden.

Mee eens, echter punt 3. is voor mij in deze zeer onwenselijk. Literatuur, ik herhaal mijzelf, is creatief schrijven. Creativiteit wordt niet getoetst.

Maar echt alleen mits haalbaar dus zonder extra correctiedruk

Mee eens

Het te schrijven type tekst moet wel betekenisvol zijn voor leerlingen.

Niet mee oneens / niet mee eens

De haalbaarheid van de correctie met eerste en tweede correctoren lijkt mij niet mogelijk

Dit kan een heel mooie eindopdracht zijn voor leerlingen. In de voorbeelden proef ik inspiratie door het examen Nederlands van het International Baccalaureaat. Maar men moet één ding goed bedenken: het zal onmogelijk blijken om een dergelijke gecompliceerde opdracht op een betrouwbare manier te toetsen. Dat gebeurt in het IB dan ook niet. Tekstschalen bieden geen oplossing, tenzij misschien gehanteerd door vijf getrainde beoordelaars. Het zal lastig zijn vast te stellen of de leerling vooral faalt op het gebied van lezen of op dat van schrijven. Pas als we afstappen van het idee dat de toetsing in het CSE aan eisen van betrouwbaarheid moet voldoen, ontstaat er ruimte voor opdrachten als hierboven beschreven. De vraag is dan wel waarom het CSE dan nog Centraal examen heet..

De opdrachten klinken wel aardig, maar we moeten echt oppassen dat we niet te veel tegelijk willen toetsen. Er zijn veel klachten over de onmogelijkheid om voor Nederlands een goed cijfer te halen. Dat heeft o.a. te maken met het feit dat we te veel verschillende dingen toetsen, waardoor toeval een grote kans krijgt. Als je onderscheid wilt maken tussen een vier, een zes en een acht, moet je een bepaalde vaardigheid eigenlijk vijf keer bevragen. Vraag je het maar één keer dan heb je voor dat onderdeel of een 10, of een 1 en is de kans dat iemand die een acht waard is, een 1 haalt 20%.

interessante gedacht zoals ik al eerder zei: laat maar eens gedegen zien hoe dat eruit ziet, dan definitief oordelen.

14. VRAAG 16: SLOTOPMERKINGEN

Respondenten konden aan het einde van de vragenlijst algemene opmerkingen maken: 57 respondenten deden dat.

14.1 *Bedenking voor VMBO*

De voorgestelde veranderingen spreken mij op zich aan: een verrijking van de lesinhoud en het daar op volgende examen.

Het is de vraag of voorgestelde veranderingen voor vmbo-leerlingen een verbetering zijn, omdat er vaak complexe en meervoudige vaardigheden voor nodig zijn.

14.2 *Bedenking: lerarentekort*

Als we zien tot welke onenigheid de beoordeling van het CSE nu leidt (door de beperkingen van het CV en zelfs van het LT-verslag), en als we ons realiseren dat in het vwo straks alleen nog docenten afkomstig van de lerarenopleiding staan, is dit dan niet een heilloze weg, hoe idealistisch ook?

14.3 *Behoeftonderzoek vervolgopleidingen*

Rest nog steeds de vraag: wát willen we dat leerlingen van vak Nederlands beheersen? Het kan m.i. geen kwaad om te kijken naar de behoeften van de vervolgopleidingen.

14.4 *Centraliseren is niet de oplossing*

Iedere keer als ik op een hbo of universiteit kom, vraag ik: 'Wat missen jullie aan kennis en vaardigheden bij de eerstejaars op het gebied van Nederlands? Waar moet ik aandacht aan besteden?' Ik heb nog nooit een antwoord gekregen... Ook bijvoorbeeld een verantwoordelijke voor de leerlijn voor deze vaardigheden op een universiteit. Hebben we kortom helder genoeg waarom we dingen willen veranderen? Voor alle duidelijkheid: ik ben ook voor verandering, maar ook voor het nemen van verantwoordelijkheden. Blijkbaar gaan er dingen niet goed. Dat klopt: ook bij het CE gaan nog steeds te veel dingen niet goed genoeg. Blijkbaar is de kwaliteit van het schrijven niet op niveau. Prima, maar waarop is dat oordeel gebaseerd? Waarom worden collega's daar niet op aangesproken? Waarom moet het opgelost worden met het centraliseren van de toets op dit terrein?

14.5 *CSE afschaffen*

Eigenlijk ben ik voor afschaffing van het hele eindexamen.

Ik zou voor het vak Nederlands liever een goed traject zien voor het schoolexamen. In het examen vind je niets terug over de digitale vaardigheden en het zoeken van goede bronnen. Presenteren komt ook niet terug. Tekstverklaringen zijn achterhaald: er wordt een enorme waarde gehecht aan krantenteksten van journalisten. Wetenschappelijk verantwoorde teksten mis ik wel. Ik vind de ideeën best goed, maar dan met alle tijd en met een compleet proces, dus in het schoolexamen.

14.6 CSE alleen leesvaardigheid

Een schrijftoets is mi voor het schoolexamen en niet iets voor het centrale examen. We hebben onze handen al vol aan de correctie van de open vragen bij leesteksten.

Ik zou eigenlijk toch pleiten voor een ce waarin we leesvaardigheid toetsen met veel gesloten vragen en een schrijfpdracht waarbij de ll ook kan kiezen voor het schrijven van een fictieve tekst. Nu ik dit echter zo schrijf, denk ik deze schrijfcomponent ook goed in het se te kunnen afhandelen. Dan pleit ik voor een ce leesvaardigheid met meer gesloten vragen en een paar open vragen. Leerlingen 'gaan' met de huidige vraagstellingen 'alle kanten op'. Parafraseer, leg uit in eigen woorden... enz. Examens zijn heel moeilijk eenduidig na te kijken met alle gevolgen van dien.

14.7 CSE voldoet niet

1. Het CSE Nederlands toetst leesvaardigheid maar heel matig.
2. Het CSE Nederlands wordt heel verschillend nagekeken en de antwoorden zijn veel te gevoelig voor interpretaties waardoor het uiteindelijk niet eerlijk is
3. Het CSE Nederlands vraagt veel te veel uren nakijkwerk!!!!

14.8 Digitale geletterdheid in het examen

Ik mis de digitale geletterdheid: het zoeken, beoordelen, synthetiseren en begrijpen van (informatie uit) online teksten en produceren van online-teksten. Deze teksten zijn dominant in de huidige informatiemaatschappij en vragen additionele (taal)kennis en vaardigheden. Deze (taal)kennis en vaardigheden moeten in het curriculum worden opgenomen en dus ook in het examen.

14.9 Digitale afnames zoals bij BB/KB

Mogelijkheden voor digitale afname gl/tl. Bij BB en KB is dit ook het geval.

14.10 Examen vmbo: tevreden over status quo

Ik vind het prima hoe het vak Nederlands op dit moment ge-examineerd wordt. Ik geef voornamelijk les binnen het vmbo en de digitale afname bevalt mij en de vakgroep heel goed.

14.11 Goed initiatief

Ik dank u allen hartelijk voor al het reeds gedane werk! Top! Vakwerk!

Ik vind dit een erg mooi en belangrijk initiatief. Ik denk dat het (deels) geïntegreerd toetsen van lees- en schrijfvaardigheid d.m.v. het laten maken van synthese taken een goede oplossing zou kunnen zijn voor de toetsing van het vak Nederlands in de toekomst.

Ik vind het goed dat jullie hierover nadenken, dat jullie het voortouw nemen. Ik vind het ook zeker goed dat literaire teksten mogelijk een rol krijgen in het examen, misschien krijgt literatuur zo weer wat meer betekenis.

Wel vraag ik me af hoe jullie/we over 15 terugkijken op een optimale verandering: gaat nu alleen de vorm veranderen of worden de leerlingen daadwerkelijk inhoudelijk meer en eerlijker uitgedaagd? Blijven we toch niet al het gedoe houden, maar nu in een andere vorm? Mijn glas is halfvol, dus ik denk dat het examen eerlijker en interessanter wordt. Maar het is belangrijk om de woorden van de grote ziener Stephen Covey in gedachten te houden: houd de zaag scherp.

Mijn complimenten voor het opzetten van deze enquête. Heel goed dat er gepraat en nagedacht gaat worden over de beste route voor het CE. Zelf ben ik erg bezorgd over de uitholling van ons vak die dreigt te ontstaan door het inzetten van lestijd voor allerlei PR-activiteiten zoals keuzewerktijdduren of proeftuintjes, zoals ze die op mijn school noemen. In minder tijd moet er hetzelfde gedaan worden om uitholling van het vak te voorkomen. Dit lukt al minder en minder, vooral bij beginnende docenten. In voorgaande voorstellen (die ik heel interessant vind) zal er nog meer getoetst gaan worden en zal de taakbelasting nog hoger worden ook vanwege de weinige contacturen. Ik vraag met klem om hier rekening mee te houden en deze lestijdproblematiek nader te onderzoeken. Er zullen ongetwijfeld veel meer scholen zijn waar dit ook het geval is.

Mooi initiatief om het examen te verbeteren.

Veel succes, goed initiatief, huidige situatie met groeiend aantal CvTE-aanvullingen op CvTE/Cito-correctiemodellen is een farce

Als een en ander leidt tot een verandering van het cse Nederlands, publiceer dan meteen een bijbehorende methode voor de leerlingen om zich op specifiek op het examen door te bereiden: met alle kneepjes erin uitgewerkt, door de makers van het examen

De examenbundels van nu zijn populair maar ontoereikend, niet diepgaand of minutieus of scherp genoeg in hun analyse en toelichting bij bepaalde lastige antwoorden en ook ik als docent heb het vaak lastig met de precieze uitleg bij sommige vragen en opdrachten als ik met de klassen examentraining pleeg: - achteraf kan ik dan wel verklaren waarom het beoogde CV-antwoord goed is, want dan is gebleken waar de vragenmaker blijkbaar naar toe wilde; vooraf dat ook kunnen, dat is wat de leerling graag wil. Lukt nu vaak niet, maakt leerlingen onzeker, ongewenste situatie. Dus als je de toetsen maakt, lever dan ook zelf een goede methode om te trainen.

Bedankt voor het werk dat jullie hebben verricht. Het is een mooie verkenning en de pijnpunten in de huidige toetsingspraktijk zijn herkenbaar. De resultaten zullen aangeboden worden aan o.a. curriculum.nu. Daar ben ik bij betrokken, dus dat wil ik er even bij vermelden. Mijn antwoorden baseer ik op mijn jarenlange ervaring in de bovenbouw havo / vwo. Met die bril op heb ik jullie vragen beantwoord.

Een combinatie van vernieuwingen/ veranderingen die ik zeer toejuich.

Een examen waarin getoetst wordt of leerlingen verbanden kunnen leggen, hoofdzaken van bijzaken kunnen onderscheiden, in staat zijn meningen en feiten te scheiden en uiteindelijk een artikel te schrijven (met een kort begeleidend schrijven), zou wat mij betreft ideaal zijn. Ik denk dat de geschetste ontwikkelingen daar wel mogelijkheid toe geven. Succes!

Fijn dat er kritisch en constructief naar het CE NetI gekeken wordt. Wij denken graag mee.

Ik hoop dat het eindexamen Nederlands zijn langste tijd gehad heeft. Het doet geen recht aan wat de leerlingen kunnen. De hoepel van het Cito is erg nauw.

Ik hoop echt dat er een inhoudelijke omslag komt binnen ons schoolvak. Het examen van dit jaar was weer een beproeving en heeft geleid tot kwaai koppen en zinloos ge-oudehoer over interpretaties en over die aanvullende opmerkingen en kanttekeningen van Levende Talen. En ingenieurs is goed. Verschrikkelijk en daar kwam nog bij dat we drie dagen minder correctietijd hadden, niet leuk bij twee examenklassen. Deze opmerkingen zijn niet bedoeld als klacht, want u bent geen klagmuur. Ze houden wel verband met het huidige examen, de insteek van dit onderzoek.

Ik hoop van harte dat schrijfvaardigheid aan het eindexamen toegevoegd gaat worden. Vooral de geïntegreerde vorm met leesvaardigheid. Die vorm is voor mij de belangrijkste toetsing van de beheersing van het vak.

Ik zou erg blij zijn met deze verandering. Op dit moment meten we amper tekstbegrip in het examen, maar dit onderdeel telt maar liefst voor 50% mee.

Interessante ontwikkeling. Leerlingen vinden Nederlands belangrijk maar ook een beetje saai door de passieve opdrachten (veel lezen). Schrijven of presentaties maken, vinden ze wel leuk omdat het activerend is.

Ik ben heel erg benieuwd naar de ontwikkelingen binnen ons vakgebied. Het kan het voor leerlingen en docenten zeker aantrekkelijker maken.

Kijk naar MBO-examens

Prettig dat deze vragen zo breed worden voorgelegd aan docenten e.a. Ik raad u aan de ervaringen met de examinering Nederlands in het mbo mee te nemen in uw advisering. De keuze om bijvoorbeeld luister- en kijkvaardigheid te examineren in het CE doet recht aan de veranderende digitale wereld waar leerlingen van de toekomst veel meer gebruik van maken dan van zuiver schriftelijke bronnen.

14.12 *Kijk naar recente inzichten leesvaardigheid*

Ik zie in de uitgebrachte adviezen vooral de wenselijkheid tot wijziging belicht vanuit het schoolvak Nederlands; ik beperk me vooral tot leesvaardigheid even. voorstellen tot alternatieve vraagstellingen etc. bij leesvaardigheid zijn aan een enkele internationale toets ontleend. Echter, recente inzichten rondom leesvaardigheid lijken nauwelijks in het stuk meegenomen. Dat is een gemiste kans. Wat is leesvaardigheid volgens recente inzichten en hoe zou dat idealiter getoetst kunnen worden? Dat was een interessante insteek geweest, maar die mist node.

14.13 *Leugenaars*

Ik begrijp niet waarom er altijd gelogen wordt over de tijd die het kost om zo'n vragenlijst te beantwoorden.

14.14 *Objectiviteit*

Aantal open vragen moet omlaag! Vanwege correctiedruk, maar ook uit rechtvaardigheidsoogpunt. Hoe meer open vragen, hoe meer discussie tussen eerste en tweede corrector, hoe meer kans op onvoorspelbare verschillen (wie treft wie als corrector: rekkelijk-precies, twee rekkelijken, twee preciezen?)

Ik denk dat twee zaken centraal moeten staan bij een zo zwaarwegend examen: objectiviteit van de beoordeling en werkdruk van zowel leerling als leraar.

Mijn voorkeur gaat uit naar een zo groot mogelijke autonomie wat betreft het school-examen en daarnaast en cse met daarin teksten op niveau met vragen waarop eenduidige antwoorden gegeven moeten worden.

Graag minder interpretatiemogelijkheden, zoals bijv. bij Engels of Frans. En ook wat wetenschappelijke teksten over het vakgebied op het vwo.

Objectiviteit: 100% meerkeuzevragen

Ik pleit voor een CSE dat uit 100% meerkeuzevragen bestaat. Maak daarbij gebruik van de 'gisfactor'. Op deze manier wordt de objectiviteit van het nakijken gewaarborgd. Nu zijn er té veel verschillen in wijze van nakijken.

Ik wil graag een examen dat door de computer wordt nagekeken, zodat het echt een landelijke vergelijking oplevert en we niet veel tijd kwijt zijn met correctie en overleg.

14.15 *Plaats van de komma voor 'en'*

In veel vragen hanteren jullie een komma voor het nevenschikkende voegwoord 'en', waarom?

14.16 *Probleem: correctiemodel*

De examens havo en vwo 2018, vond ik goed. Het correctiemodel, vooral van vwo, vond ik een drama. Dat zou ruimer moeten zijn. Verder vraag ik me af of er meer differentiatie mogelijk is in cijfers. Dat (mijn) leerlingen nooit hoger scoren dan een acht (meestal is een zeven uitmuntend...), is om modelloos van te worden. Ook doet het geen recht aan leerlingen.

14.17 *Radicaal*

De vragenlijst toont dat er geen fundamentele discussie aan vooraf is gegaan, maar dat er kennelijk van uit gegaan wordt, dat de vigerende opvatting over het vak door alle collega's gedeeld wordt. Het communicatieve paradigma - ik heb dit begrip gepaard niet zelf bedacht, maar ontleend aan de literatuur - stammend uit de jaren '60 en '70 en nog steeds de leidraad voor de inrichting van het vak, is toe aan een grondige herziening. Waarom toch die angst voor een werkelijke verandering, vooral inhoudelijk. Het hoeft niet ineens hoor! Dat is toch onmogelijk. Kortom: expliciteer eerst de vooronderstelling en leg uit volgens welke opvatting al deze vragen gesteld worden; ga dan pas de echte vragen stellen.

14.18 *Taalkunde als onderwerp*

Ik zou graag ook taalkundige onderwerpen terug zien komen in het lees- of schrijfexamen.

Vergeet de taalkunde voor vwo niet. Ik zou als mogelijke tekstonderwerpen ook graag taalkundige onderwerpen willen zien.

14.19 *Terug naar eindtermen*

Vooral de vwo-examens zijn onderwerp van mijns inziens zeer terechte kritiek. Geldt die kritiek het ook voor de examens van de andere vo-typen? Vergeet ook niet de vraag die aan de examens ten grondslag ligt: wat zijn precies de eindtermen en welke van de eindtermen kun je wel of niet op een tienpuntsschaal beoordelen?

14.20 *Toets luistervaardigheid (zie MBO) en betekenisvol*

Ik vind het heel belangrijk dat het examen meer wordt dan een kunstje en dat het betekenisvoller wordt door vaardigheden te integreren en er misschien ook thema's aan te koppelen. Eigenlijk gek dat er bij Nederlands havo/vwo geen luistervaardigheid zit; waarom is dat zo en zit het wel in VMBO (toch?). Je kunt ook heel goed documentaires aanbieden als bronnen, dan zit die vaardigheid er (impliciet) ook in en wordt het ook weer interessanter, denk ik!

14.21 *Toets meer argumentatieve vaardigheden (dan in 2018)*

Ik miste afgelopen examen Argumentatieveld vaardigheden. Dat mag wat mij betreft meer gevraagd worden, zeker als het om kritisch lezen en het evalueren van teksten gaat.

14.22 *Toets poëzie in literatuurgeschiedenis in het examen*

Ik mis zaken als poëzie en literatuur(geschiedenis) in het examen.

Toets spelling

Buiten mijn weerstand tegen het gebruik van literaire en verwante teksten, denk ik dat ik mij kan vinden in deze ruwe voorstellen. Het bevreemdt mij echter dat met geen woord gerept wordt over het grammaticale element. Wij leveren leerlingen af die niet goed kunnen spellen. Een spellingscorrector op de computer lost dit niet op. Indien wij op school voorbij gaan aan een goed beheersen van de Nederlandse taal op grammaticaal niveau, zal dit later niet meer worden gecorrigeerd. En zullen wij steeds meer gaan aanlopen tegen fouten in teksten. 'Halterende bussen' mag dan inmiddels gemeengoed zijn geworden, het is voor mij een stoorzender. Zo ook 'Uitverkoop, hier vind uw iets van u gading'. Geen grap, vandaag gezien!

Ik mis het onderdeel spellen binnen het hele onderzoek. Is daar niet iets voor te verzinnen. (vergelijkbaar aan de rekentoets, alleen dan goed onderbouwd) Ik ben niet gelukkig met het afrekenen van leerlingen op hun spelling in een leestoets. Volgens mij moet je vaardigheden niet gemixt toetsen.

Het lijkt mij logisch dat spelling en stijl zwaarder getoetst gaan worden; je kunt nu een examen maken in spijkerschrift en Nederlands met een voldoende afsluiten. Dat vind ik een slechte zaak.

14.23 *Twee toetsingen in CSE*

Ik ben ervoor dat er twee afzonderlijke cijfers tot stand komen. Het nadeel van het huidige examen is dat het een cijfer voor leesvaardigheid heet te zijn, terwijl er 0,6 af-

trek kan zijn vanwege de schrijfvaardigheid. Als we nu schrijfvaardigheid weer opnemen in het examen, belanden we dan niet in een 'varkenscyclus'?

14.24 *Verlies aan autonomie*

Ik vind het mooie ideeën, maar ik ben huiverig voor nog meer verlies van autonomie door een CE schrijven en twijfel ook over de kwaliteit en betrouwbaarheid daarvan.

14.25 *Verzwarend zeer gewenst*

Ik ben heel blij dat er een beweging in de richting van vakinhoudelijke verzwarend gaande lijkt. De tien grote opdrachten bij curriculum.nu komen op dit moment nog wat globaal en vaag op me over, alsof er een nieuw, nog niet bestaand vak beschreven wordt, terwijl er natuurlijk al heel veel goed is aan ons moedertaalonderwijs. Zoals ik bij vraag 3 schreef: laten we een pensum invoeren!

14.26 *Voorstel*

Het mooiste, in mijn ogen, zou zijn dat we leerlingen een fictieve leestekst geven ter voorbereiding en hen een opstel laten schrijven, waarbij dan bijvoorbeeld 10 elementen uit de gelezen tekst verwerkt moeten worden. Dan meet je leesvaardigheid, schrijfvaardigheid inclusief spelling, grammatica, zinsbouw, tekststructuur aanbrengen, begripelijkheid, enzovoorts. Dan meet je hoe goed een leerling is in Nederlands. Nu leer ik trucjes aan om al het werk in beperkte tijd af te krijgen, daarmee meet je stressbestendigheid. Ik spreek voor vmbo TL

14.27 *Voorstellen lastig voor BB/KB*

Ik ben een vmbo-docent met nadruk op BB en KB. Voor deze groep leerlingen zal het moeilijk zijn om voorgestelde wijzigingen in het examen door te voeren.

14.28 *Werkdruk*

De veranderingen zie ik als een belasting voor de examendocenten. Ik zie niet hoe je dit kan voorkomen.

Tussen droom en werkelijkheid...met name met betrekking tot werkdruk.

Werkdruk is een belangrijke factor bij het onderdeel schrijfvaardigheid. Daarbij gaat het niet alleen over de correctiedruk voor het CE, maar vooral om de werkdruk bij het oefenen. Leerlingen hebben persoonlijke feedback van docenten nodig bij het oefenen en dat kost heel veel tijd. Dit gaat alleen werken als docenten NE in examenklassen daar meer uren voor krijgen. Onze werkdruk is al hoger dan die van veel collega's uit andere secties. Blijft het aantal uren gelijk, dan is dit een kansloze zaak.

14.29 *Werkgroepen in den lande moeten afstemmen!*

Ik hoop van harte dat de vele werkgroepen die er momenteel in het land zijn voldoende afstemmen en van elkaar op de hoogte zijn. Zonde om langs elkaar heen te werken. Laten we elkaar inspireren!

78

14.30 *Zet externe beoordelaars in*

Externe beoordelaars bij examen beoordelingen!